

1985/86:19

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

Måndagen den 4 november

Kl. 12.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om det framtida
skördeskadeskyddet*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 18, 22, 23, 24 och 25 oktober.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1985/86:27

Anf. 1 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag ber att få meddela att svaret på interpellation 27 av Martin Olsson om översyn av jordförvärvslagen kommer att lämnas tisdagen den 19 november, då interpellanten inte hade tillfälle att ta emot svaret vid dagens sammanträde.

3 § Svar på interpellation 1985/86:13 om det framtida skördeskadeskyddet

Anf. 2 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung har frågat mig vilken inriktning jag avser att ge det framtida skördeskadeskyddet och när riksdagen kommer att få förslag i ärendet.

Regeringens ambition när det gäller det framtida skördeskadeskyddet är att åstadkomma en ordning som bättre än den nuvarande uppfyller behovet av skydd för den som drabbas. Regeringen har den uppfattningen att ett skördeskadeskydd under jordbrukets eget huvudmannaskap skulle ha större utsikter att tillgodose detta krav. Vid de överläggningar som förts med jordbruksnäringens företrädare har en lösning ännu inte kunnat uppnås. Regeringen kommer att på nytt aktualisera frågan.

Anf. 3 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på interpellationen. Jag kan inte med bästa vilja i världen säga att svaret präglas av någon vidare entusiasm eller starkare vilja att komma till rätta med problemen kring ett nytt skördeskadeskydd. Då jordbruksministern nu upplyser om att överläggningar har skett med jordbruksnäringens företrädare och att det inte har gett några resultat, men att regeringen likväl på nytt kommer att aktualisera frågan, är ju detta naturligtvis tacksamt men inte

särskilt löftesrikt. Framför allt ger det ingen anvisning om vilken tid det hela kommer att ta.

Man må ju hålla i minnet att det är hela sex år sedan en utredning föreslog konkreta åtgärder, som innebar betydande förbättringar av vårt gamla områdesskydd. Meningen var dock, som statsrådet säkert kommer ihåg, att den kompletterande delen av det skydd som då föreslogs mycket väl skulle kunna utgöra ett självständigt skydd. Förslaget innehöll en låne/bidragsdel, något som i sig innebar ett nytänkande på området och möjligen därför blev kontroversiellt.

Jag är väl medveten om att den konstruktionen, som då möttes med skepsis, inte kunde genomföras alldeles direkt. Men efter den långa tid som nu har gått och efter de överväganden som har skett, delvis kompletterade genom bidrag av en enmansutredare inom jordbruksdepartementet, hade förslaget mycket väl kunnat genomföras. Men fortfarande, efter sex år, saknar vi en förbättring av det områdesskydd som vi så väl behöver.

Med de skiftande förhållanden som råder i Sverige går det knappast något år då ingen del av landet drabbas av skördeskada. Årets skador är mer omfattande än genomsnittet. Hade vi haft ett fungerande skydd och fått ett förslag till förbättring tidigare, hade mycket av jordbrukarnas ekonomiska problem kunnat lösas på ett bättre sätt med det permanenta skördeskadeskyddet. Nu nödgas jordbrukarna i stället vädja till statsmakterna om ersättning, och det är en både opraktisk och förnedrande situation för jordbrukarkåren.

Då jordbruksministern i sitt svar inte har aviserat någonting om vilken inriktning det framtida skyddet kommer att få, har jag med de nu redovisade synpunkterna velat ge en viss anvisning om vad vi från moderata samlingspartiets sida kan ställa upp på. Jag tycker det borde underlätta något att få fram det förslag till lösning som vi förväntar oss.

Vad slutligen gäller skördeskadeskyddets huvudmannaskap så är det väl ödmjukt nog som jordbruksministern anfört att ett huvudmannaskap i jordbrukets egna händer rent av skulle ge ett bättre skydd. Jag tror ändå att jag i hög grad företräder jordbrukarna om jag säger att det är viktigare att vi skyndsamt får ett fungerande skydd med högre grad av individualitet än det gamla än att vi får en ny huvudman för skyddet. Det avgörande för jordbrukarna är ju inte en ny huvudman utan ett fungerande skydd.

Då jag kunnat förstå att det varit ett bekymmer för den socialdemokratiska regeringen huruvida skördeskadefonden skulle tillåtas åtfölja skyddet även med ny huvudman, vill jag ge uttryck för stor förvåning. Vad annars? Skulle inte skördeskadefondens pengar, som är i huvudsak till lika delar tillskjutna av statsmakterna och jordbruket självt, i vilket huvudmannaskap som helst tillhöra fonden? Det kan aldrig komma i fråga att staten skulle kunna återta sin egen insats eller ännu mindre, som enmansutredaren en gång föreslog, i nåder låta jordbrukets andel bli kvar i fonden. Det måste vara alldeles självklart.

Dessutom, och tråkigt nog, har problemet nu förenklats något för den socialdemokratiska regeringen. På grund av socialdemokraternas passivitet i denna fråga har nu fonden förtärts så att belopp under en treårsperiod i stort sett halverats. Era vedermödor att klara ut vem som skall behålla pengarna,

statskassan eller jordbruket, har i någon mån reducerats genom tidsutdräkten.

Jag vill till sist ställa följande fråga: Är jordbruksministern villig att redogöra för det nya moment han avser tillföra förhandlingarna med jordbruket för att få en öppning till stånd som kan leda fram till nytt huvudmannaskap?

Då jag inte kan underlåta att tycka att det ligger litet resignation i att överlåta huvudmannaskapet i stället för att ta itu med en ordentlig förbättring av skyddet, vill jag också ställa frågan: Är det inte ändå för jordbrukets vidkommande långt bättre att få en förbättring till stånd än att jobba så intensivt på frågan om nytt huvudmannaskap? Jag vill gärna ge uttryck för den bestämda uppfattningen att även med ett förbättrat skydd kan man sedermera förhandla med jordbruket om huruvida man kan förändra huvudmannaskapet. Att låta detta ligga som en spärr för en förbättring av skyddet tycker jag är synd. Jordbruket är faktiskt värt att få en lösning av skördeskadeskyddet. Också årets skördesituation ger belägg för detta.

Anf. 4 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Låt mig först få säga att jag har litet svårt att förstå vad det var som gjorde att Arne Andersson i Ljung tyckte sig kunna utläsa att jag inte var särskilt entusiastisk för att få en lösning till stånd. Det är ju ändå så riktigt som Arne Andersson har sagt, att vi fick en utredning för sex år sedan beträffande skördeskadeskyddet. Men inte heller den borgerliga regeringen fann anledning att lägga fram förslag på basis av den utredning som genomförts. Det initiativ som jag sedan har tagit är att vi genom en särskild utredningsman, som haft speciell befogenhet att föra överläggningar, har försökt att komma fram till ett resultat som skulle kunna vara tillfredsställande för båda parter.

När Arne Andersson betraktar det som ett uttryck för något slags resignation att jag och regeringen med mig tycker att det vore naturligt att huvudmannaskapet för den här viktiga frågan skulle ligga på jordbruket självt, blir jag också förvånad. I vanliga fall brukar vi tycka att det är rimligt och riktigt att den som så att säga drabbas av svårigheter också kan få ett ordentligt inflytande över hur de lösningar skall se ut som skall möta de svårigheterna. Det handlar alltså inte om något uttryck för resignation, utan det är en klar föreställning att jag för min personliga del tror att jordbruket självt skulle ha större förutsättningar att tillgodose de många önskemål som jordbrukarna har på den här typen av skördeskadeskydd.

Att vi nu inte har lyckats komma fram till en lösning än beror på att vi är två parter som skall diskutera. Vi kommer att fortsätta överläggningarna, och jag har, som jag sade i svaret, siktat inställt på att på nytt aktualisera frågan.

Vad överläggningarna kommer att innehålla utöver övriga moment som förekommit tidigare kan jag naturligtvis inte avslöja i dag för riksdagen, eftersom det är en uppgift för mig att diskutera med motparten LRF i första hand – inte att diskutera här inför riksdagen.

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om det framtida
skördeskadeskyddet*

Anf. 5 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag medger gärna att det är naturligt att det i första hand är förhandlingsparten som skall få reda på vilket bud som kommer. Men eftersom det har gått så lång tid och ingenting har hänt, tycker jag det finns rimlig anledning att pressa på. Varje år måste nu en eller annan större eller mindre grupp av jordbrukare vända sig till regeringen och tala om: Nu har det gått riktigt illa för oss. Så är det i år i betydande delar av Norrland och i de norra och inre delarna av Svealand. Jag vidhåller att det är litet förnedrande för jordbrukarna att just på grund av den sölighet som finns inom regeringskansliet på det här området tvingas komma med mössan i näven och be jordbruksministern om hjälp för att överleva. Det är en situation som vi skulle kunna undvika. I varje fall skulle vi kunna minska antalet tillfällen då detta förekommer.

Beträffande resignation: I svaret låter det inte ens som om vi har fortlöpande förhandlingar, utan att det har varit förhandlingar – en eller möjligen flera gånger – men att det inte har blivit något resultat och att förhandlingarna nu skall tas upp igen. Jag sade att det senare var löftesrikt, men med hänsyn till tidsutdräkten är jag ändå inte imponerad. Och jag tror inte att Sveriges bönder är imponerade över hastigheten. Jag tror att vi gemensamt har uppfattningen att det trots allt behövs ett skördeskadeskydd av ett eller annat slag.

Den konstruktion som vi en gång i tiden föreslog med en låne- och en bidragsdel – i första hand som ett komplement till nuvarande områdesskydd och i andra hand, om konstruktionen visar sig hålla måttet, som ett fristående skydd – vidhåller jag fortfarande har sina företrädarna, även om modellen är oprövad. Jag tycker mycket väl att den kan aktualiseras. Det primära är att vi aktualiserar skyddets utformning och innehåll i stället för att prioritera vem som är huvudman.

Jordbruksministern verkar tycka att jordbrukarna får ha ett så dåligt skydd som de har så länge de inte går med på villkoret att ta över skyddet. Så skall inte statsmakten förhandla med jordbrukets organisationer. Det tycker jag är att vara för mycket av myndighetsperson.

Till sist: Inte kan det väl vara så att jordbruksministern har så knapphändiga kontakter med jordbrukets företrädare att det inte är känt inom jordbruksdepartementet vad jordbruket vill i denna fråga? Jordbruksministerns argument för att man själv skall ta över skyddet var ju att man ville vara välunderrättad – men det kan väl uppnås ändå.

En överlåtelse blir kanske rent av lättare om det finns ett bra skydd att överlåta – då har statsmakten visat sitt ansvar för denna fråga, och då kanske motparten är mycket gladare att ta över, när man vet vad man har att erbjuda Sveriges bönder i händelse av dåligt skördeutfall.

Anf. 6 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag kan berätta för Arne Andersson i Ljung att LRF och jag redan haft överläggningar om detta, och jag har inte funnit att man på LRF är lika ointresserad av att jordbruket skall ta över huvudmannaskapet för skördeskadeskyddet som Arne Andersson tycks vara.

Anf. 7 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag har inte vare sig sagt eller antytt att LRF är ointresserat av att ta över huvudmannaskapet. Men den omständigheten att man har talats vid under i varje fall de tre år som Svante Lundkvist har varit chef för jordbruksdepartementet tyder väl på att entusiasmen från LRF:s sida att ta över skyddet inte har varit viktigare för LRF än skyddets sakliga innehåll. Det var detta som jag ville framhålla.

En på detta område entusiastisk jordbruksminister skulle mycket väl kunna se till att vi får ett bra skydd. Sedan är det kanske mycket enklare att hitta en ny huvudman.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om förvaringen av
radioaktivt avfall*

4 § Svar på interpellation 1985/86:22 om förvaringen av radioaktivt avfall

Anf. 8 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Oswald Söderqvist har ställt följande frågor till mig:

1. Finns det någon metod för förvaring av radioaktivt avfall som uppfyller fordringarna i lagen om kärnsäkerhet 7 § punkt 1?
2. Är det klarlagt om förvaring i berg på 500 m djup eller någon annan nivå uppfyller fordringarna i samma lagparagraf punkt 2?
3. Hur mycket pengar har hittills förlösats av SKB på borrhningar liknande den som nu planeras i Uppsala?
4. Har regeringen och/eller energiministern någon uppfattning om vilken forskning och vilka undersökningar som i dagsläget bör prioriteras när det gäller förvaringen av kärnkraftsavfall?
5. Är energiministern beredd att medverka till att borrhningar liknande Almungeprojektet stoppas om pengarna kan användas på ett bättre sätt?

Med anledning av frågorna vill jag erinra om att sedan den 1 februari 1984 gäller lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen), som har ersatt bl. a. atomenergilagen och den s. k. villkorslagen. Liksom enligt tidigare lagstiftning krävs särskilt tillstånd av regeringen för att en kärnkraftsreaktor första gången skall få tillföras kärnämne så att en självunderhållande kärnreaktion kan ske.

Tillstånd enligt kärntekniklagen lämnas endast om reaktorns innehavare har

1. visat att det för hantering och slutlig förvaring av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall som härrör från detta finns en metod som kan godtas med hänsyn till säkerhet och strålskydd och
2. företett ett program för den forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att i reaktorn använt kärnbränsle och radioaktivt avfall som härrör från detta skall kunna hanteras och slutförvaras på ett säkert sätt.

Kärntekniklagen ålägger också innehavarna av kärnkraftsreaktorer att svara för att en allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet bedrivs för hantering och slutförvaring av kärnavfall och för rivning av kärntekniska

anläggningar. För tillsynen av denna verksamhet svarar statens kärnbränslenämnd. Innehavarna skall vidare upprätta ett program för den allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamhet och de övriga åtgärder som behövs för hanteringen av använt kärnbränsle. Programmet skall granskas och utvärderas av kärnbränslenämnden vart tredje år. Kärnbränslenämnden skall efter utvärderingen redovisa sitt ställningstagande till regeringen, som då har att pröva om reaktorinnehavarna uppfyller sina skyldigheter i fråga om forsknings- och utvecklingsverksamheten.

Jag konstaterar mot den här bakgrunden att lagstiftningen har lagt långtgående och preciserade krav på reaktorinnehavarna för att den framtida säkra slutförvaringen av använt kärnbränsle skall tryggas. De åtgärder som Oswald Söderqvist berör i sin interpellation ser jag för min del som ett led i kraftindustrins verksamhet för att uppfylla de krav som lagen ställer på reaktorinnehavarna.

Jag går nu över till de frågor som Oswald Söderqvist har tagit upp.

I ansökningarna om laddningstillstånd för kärnkraftsreaktorerna Forsmark 3 och Oskarshamn 3 har en metod för slutförvaring av använt kärnbränsle, KBS 3, redovisats. Metoden bygger på principen att det använda bränslet deponeras i berggrunden samt att bränslet omges med ytterligare barriärer som skall förhindra läckage av radioaktivt material. KBS 3-metoden har varit föremål för en omfattande remissbehandling och har granskats av ett flertal utländska expertorgan. Remissyttrandena och granskningsrapporterna har ställts samman i en departementspromemoria.

Regeringen har i sina beslut den 28 juni 1984 om laddningstillstånd för Forsmark 3 och Oskarshamn 3 funnit att KBS 3-metoden i allt väsentligt kan godtas med hänsyn till säkerhet och strålskydd.

Därmed har emellertid inte beslutats att KBS 3 är den metod som slutligen eller i nuvarande form kommer att tillämpas. Fortsatt allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet kommer att äga rum. I besluten den 28 juni 1984 föreskrev regeringen således att en första redovisning av denna verksamhet skall ges år 1986. Redovisningen skall vidare omfatta den forsknings- och utvecklingsverksamhet som har bedrivits i fråga om KBS 3-metoden och hur de påpekanden och synpunkter som har framförts vid remissbehandlingen och expertgranskningen har beaktats eller avses bli beaktade. Regeringen kommer då, efter beredning och yttrande från ansvariga myndigheter, att ta ställning till forskningsprogrammet.

Programmet för den allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamheten syftar till att ta fram alternativa metoder för slutförvaring av använt kärnbränsle. Också provborringar för att undersöka berggrundens beskaffenhet ingår som ett nödvändigt led i de förberedelser som måste vidtas för att få fram underlag för de beslut om val av metod och plats som senare skall fattas. Totalt har berggrundsundersökningarna hittills kostat 160 milj.kr. Detta är sådana kostnader som finansieras inom ramen för den särskilda avgift om 1,9 öre per kilowattimme som uttas på kärnkraftsel för att finansiera utgifter för använt kärnbränsle.

Det slutgiltiga ställningstagandet i fråga om var och hur den slutliga förvaringen skall ske behöver inte göras förrän i början av 2000-talet. Tiden dessförinnan skall utnyttjas till att ta fram en metod för slutlig förvaring av

använt kärnbränsle som uppfyller de ytterst stränga krav på säkerhet och strålskydd som måste ställas för att minimera riskerna för skador på människa och miljö. Under tiden förvaras det använda bränslet i centrallagret för använt kärnbränsle, CLAB.

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om förvaringen av
radioaktivt avfall*

Anf. 9 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar energiministern för svaret på min interpellation.

Det är ett bevis på att det råder grundläggande missförhållanden i ett samhälle när åtgärder som är beslutade och vidtagna av statsmakten ständigt möter folkliga protester och opinionsyttringar. Detta gäller kärnkraftsfrågan i mycket hög grad. Vi har kunnat konstatera det i internationella sammanhang – när det gäller Europa har vi sett det i Frankrike, Västtyskland och Österrike. Det har handlat om kärnkraft för elproduktion och kärnkraft för vapenändamål, dvs. atombomber.

Om man i ett samhälle ständigt stöter på folkliga protester trots att besluten är fattade i parlamentariska församlingar, visar det att det finns en förtroendeklyfta i samhället. Medborgarna litar inte längre på sina valda representanter. De har inget förtroende för dem som utlöser och vidtar de åtgärder det är fråga om. Detta är ett allvarligt demokratiskt problem.

I vårt land har vi under tidigare decennier inte varit vana vid sådana här saker. Tvärtom har det alltid funnits en ganska stor överensstämmelse mellan de beslut om åtgärder som har fattats av olika regeringar och dem som fattas av olika myndigheter. De har accepterats av folket. Så är inte fallet med de beslut som rör kärnkraften.

Vi har dock exempel också från tidigare år på frågor som mött protester. Jag tänker på FNL-rörelsen, Vietnamrörelsen, som Birgitta Dahl väl känner till. Den dåvarande regeringen Erlander skickade ut poliser mot FNL-demonstranter här i Stockholm och på andra håll i landet, som påstods vara huliganer, oansvariga ungdomar e. d. – från andra håll användes andra uttryck, och man talade om demonstranterna som smutsiga, långhåriga osv.

Jag tror inte att man med sämsta vilja i världen kan använda liknande epitet när man karakteriserar dem som i dag protesterar mot regeringens åtgärder när det gäller kärnkraftens avfall. Det är väldigt svårt att klassa hemmafruar, pensionärer, lantbrukare, ungdomar osv. i Almunge och Uppsala med några sådana epitet. Det är vanliga hederliga människor som är oroad över de beslut som statsmakten och även energiministern Birgitta Dahl har varit med om att fatta och försöka genomdriva. Jag tycker att detta borde oroa energiministern och regeringen betydligt mycket mer än vad som här framkommer.

Med hänvisning till min fråga nr 5, om energiministern är beredd att ta initiativ för att exempelvis avbryta borringarna i Almunge, och det svar energiministern har gett anser jag att det är tydligt att ni inte lyssnar på protesterna, att de inte oroar er, att ni kör fram er väg utan att ta hänsyn till stora folkliga opinioner.

KBS-metoden har ju tillkommit för att säkra start av kärnreaktorer – från första början inte i och för sig av omsorg om avfallet. Från början hade vi i Sverige ingen omsorg om avfallet. Det struntade man i när man startade de första reaktorerna; det var först senare som man tog itu med detta. Det är

tydligt att Birgitta Dahl och regeringen är villiga att uppmjuka det kommunala vetot. Om Almungeprojektet visar sig användbart kommer man att se till att det läggs atomsopor där, även om det skulle finnas en stor opinion emot detta i Uppsala kommun.

När det gäller KBS 3 talas det i svaret om remissomgången. Är det inte så, Birgitta Dahl, att kritiska remissinstanser – utländska och svenska – från tidiga KBS-omgångar rensades ut och togs bort i den slutliga omgången? Det är en fråga som är av stort intresse.

Är det inte så att professor Markus Båth vid seismologen i Uppsala skrev en promemoria i dessa frågor, där han med hänsyn till sina seismologiska kunskaper om svensk berggrund mycket allvarligt varnade för metoden med bergrundsförvaring? Den promemorian kom inte heller med i slutomgången.

Är det inte också så att det finns olika uppfattningar om kopparkapslarna? De har ju provtryckts i högtryckslaboratoriet i Robertsfors, och såvitt jag vet – jag var där för några år sedan – var man bland teknikerna och ingenjörerna där inte helt överens om att detta var en helt och fullt gångbar metod. Är det så, eller är det inte så?

Hur är det med 500-metersnivån? Varför skall det vara 500 m? Och hur är det med sprickfria berg – finns det sådana i Sverige?

Alla dessa frågor kvarstår obesvarade när det gäller KBS 3. Trots det säger energiministern att regeringen har funnit att KBS 3-metoden i allt väsentligt kan godtas. Hur har ni funnit det? Sedan finns det ingen logik i fortsättningen av svaret, där ni säger att ingenting har beslutats om förvaringen. Om ni har funnit att KBS-metoden är så säker att ni kan ladda reaktorerna, då finns det ju ingen logik i att inte kunna fatta beslut om förvaringen. Först finner ni att metoden är godtagbar – sedan att den kanske underkänns. Det är ungefär som det tidigare upparbetningsavtalet med Cogéma, där man talade om förglasning o. d. Det är ju numera avfört från dagordningen.

Det sägs i svaret att det satsas 160 milj. kr. på de här borrarbena. Hur mycket satsas på alternativ forskning? Vad kostar avvecklingen? Eftersom man har en preciserad avgift på 1,9 öre per kilowattimme, måste man ju också ha en preciserad beräkning av vad det kostar att ställa av en reaktor osv. Och, slutligen, var finns dessa pengar?

Tack så länge!

Anf. 10 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag tänker i det här inlägget hålla mig strikt till den sorts information som jag tror är av betydelse för att skapa reda i debatten och för att stilla allmänhetens oro, som det inte ett ögonblick skulle falla mig in att på något sätt bagatellisera.

Jag kan också konstatera att det har funnits brister i den information som allmänheten har fått – delvis på grund av olyckliga omständigheter, t. ex. att kommunalpolitikerna i Uppsala fortfarande är helt upptagna av problemet efter valet att forma en styrelse i kommunen. När jag har diskuterat med olika berörda har jag funnit att de inte haft möjlighet att först medverka till informationen på det sätt som man gjort på andra håll i landet. Detta är olyckliga omständigheter därför att information borde ha lämnats på ett tidigt stadium av kommunen och SKB.

Jag kan också konstatera att den broschyr som av Folkkampanjen har delats ut till hushållen innehåller en mängd felaktigheter ägnade att på osakliga grunder öka allmänhetens oro. Det är ju så, att vi i Sverige numera mycket bestämt har lagt fast principen att Sverige självt måste ta ansvar för hanteringen av det utbrända bränslet från vårt kärnkraftsprogram, som vi har efter beslut i samband med folkomröstningen. Alla linjer innebar ju att vi skulle få ett avfallshanteringsproblem.

Det är sant att vi från början underskattade avfallsproblemens betydelse. Det gjorde alla partier, även Oswald Söderqvists parti. Ingen har således rätt att här uppträda som om han vore bättre än någon annan. Socialdemokraterna var de första att ta avstånd från upparbetning som metod. Vi motsatte oss villkorslagen, och vi motsatte oss upparbetningskontrakten. Vi har också vid åtskilliga tillfällen deklarerat att vi för vår del icke känner oss principiellt bundna till de speciella metoder som utarbetades under intryck av villkorslagen för att uppfylla de krav som ställdes enligt denna – med andra ord KBS-metoderna.

Det är skälet till att vi fäster mycket stort avseende vid att arbetet, fram till dess att det blir dags att ta slutlig ställning till val av metod och plats, inriktas på alternativa metoder för avfallshanteringen. Det är ingalunda säkert att man då kommer att stanna för KBS-metoden. En helt annan sak är att vi vid prövningen förra året fann att KBS-metoden, enligt de krav som kärntekniklagen ställer – inte kärnsäkerhetslagen, som Oswald Söderqvist säger i sin interpellation – skall motsvara sådana krav som kan godtas med hänsyn till säkerhet och strålskydd. Detta var den övervägande bedömningen när det gäller remissinstanserna.

Vi har klart och tydligt redovisat att det fanns de som hade en annan uppfattning. Det är ju ett viktigt skäl till att utvecklingsarbetet behöver drivas vidare. Vi har också klart och tydligt redovisat de anmärkningar som gjordes och ställt som ett villkor att kraftindustrin skall klargöra hur man skall hantera de problem som påpekades under remissomgången.

Syftet med de undersökningar som pågår nu är ingalunda att välja ut en plats för slutlig förvaring. Syftet är att göra den typ av kompletterande geologiska undersökningar som många av de kritiska rösterna i remissomgången krävde. Kritiken hittills har faktiskt mycket varit inriktad på att de geologiska undersökningarna behöver förbättras. Den berömda borrhålsdiskussion som man talar om – när den första Fälldinregeringen sprack – utgår från det faktum att man godkände KBS-metoden och upparbetningskontraktet som helt säkra. Däremot sades det att man behöver borra mera. Man behöver skaffa sig mera kunskaper om var det finns lämpliga platser.

Jag vill gärna säga att samtidigt som jag kan förstå att man har valt Almunge när det gäller de här undersökningarna, och det har man gjort därför att där finns en bergart som hittills inte har undersökts, är det ingalunda troligt att Almunge kommer att vara en av de platser som i ett avgörande skede blir föremål för prövning. Det finns nämligen en rad andra invändningar vad gäller lokalisering, närhet till befolkningscentra etc. som gör, tror jag, att man vid det aktuella tillfället kommer att föredra platser som ligger mera avlägset och där samma bergart finns.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att det icke är förenligt med ett

ansvarsfullt sätt att angripa problemen kring hur vi skall förvara vårt eget avfall att säga nej till provborrningar för att utröna hur olika bergarter är eller att säga nej till utvecklingsarbete av annat slag som behövs för att vi skall kunna fatta ett så bra beslut som möjligt när den tiden kommer.

Anf. 11 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill ta upp frågan om strikt information. Jag tror att Birgitta Dahl har missuppfattat det hela. Jag tror inte att det är fråga om brist på information. Det var ju ett stort informationsmöte i Almunge i torsdags förra veckan, där det som vi har hört presenterades en mängd välkända fakta från SKB:s sida, vilka Birgitta Dahl här i stor omfattning har upprepat. Det är bara att konstatera att ingen av de 600–700 personer som fanns på detta möte blev särskilt övertygad av denna ytterligare information. Det är inte ett informationsproblem. Det är ett politiskt problem; det finns misstänksamhet och misstroende mot de åtgärder som trots stora folkopinioner genomdrivs av statsmakterna i den här frågan. Detta går inte att informera bort. Folk känner till detta, man litat inte på den information som ges. Detta är den springande punkten, och den borde oroa energiministern och regeringen.

Sedan vill jag nämna litet grand om avfallsproblemen. Visst var alla okunniga om avfallsproblemen i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. Men den stora skillnaden mellan mitt parti och Birgitta Dahls parti var att när vi i början av 1970-talet fick information om dessa problem – det började läcka ut uppgifter från framför allt England och USA – ifrågasatte vi kärnkraften, medan Birgitta Dahls parti, socialdemokraterna, fortsatte och genomdrev en ytterligare utbyggnad av kärnkraften i Sverige. Ni inte bara fördubblade antalet reaktorer utan ni tredubblade kärnkraftens andel av den svenska energiproduktionen. Så nog är det en viss skillnad när det gäller vem som har rätt att yttra sig litet grand om hur man har tagit ställning till problemen. I denna fråga har socialdemokraterna ingenting att skryta över, inte heller Birgitta Dahl.

Det var inte heller så att SAP var först med att säga nej till upparbetning och förvaring av upparbetat avfall. Vårt parti var lika mycket först. Vi sade nej till villkorslagen, vi godtog inte den. Vi har aldrig godkänt upparbetningsavtalet med Cogéma, osv.

Till sakfrågan: Om ni nu inte vet om KBS 3 skall användas, vilket ju Birgitta Dahl här säger att ni inte vet, hur kunde ni då tillåta laddning av F 3 och O 3, med stöd av lagen, när ni inte ens vet om den metod som ni har grundat ert beslut om laddning på är användbar? Var finns logiken? Det finns ingen logik! Ni är fortfarande osäkra, men ni har funnit att det gick att ladda med stöd av KBS 3.

De här frågorna är fortfarande obesvarade: Varför arbetades kritiska remissröster bort? Birgitta Dahls medhjälpare Per Strangert, som har arbetat med denna fråga, kan kanske hjälpa till att friska upp minnet. Vad kostade det hela, och var finns de pengar som skall betala dessa kostnader?

Anf. 12 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill än en gång säga att jag tycker att det är väldigt tråkigt att allmänheten av olika skäl har fått otillräcklig och felaktig information om

provvorringarna i Almunge och att det därför har uppstått onödiga problem. Jag är nämligen alldeles säker på att en helt avgörande majoritet i Sverige anser att vi själva måste ta ansvar för vårt avfall. I detta ansvar ingår också att finna en plats där avfallet kan förvaras och att *nu* genomföra de undersökningar som krävs för att finna den platsen, att finna en lämplig berggrund samt att utveckla metoder som helst är bättre än de vi i dag känner till.

Skälet till att vi kunde använda oss av den metod som redovisades förra året som underlag för att medge laddning av Oskarshamn 3 och Forsmark 3 var ju att den motsvarade de krav när det gäller säkerhet och miljö som ställs i kärntekniklagen. Vi har aldrig påstått att någon metod utarbetad av människor kan vara helt säker. Vår grundläggande kritik mot villkorslagen handlade bl. a. om detta. Däremot säger vi att vi måste anstränga oss att ständigt förbättra arbetet.

De propåer som ibland förts fram om att Sverige skulle ta emot avfall från andra länder har att göra med att de länderna kanske har politiker som inte är beredda att ta det besvär som det innebär att övertyga allmänheten i sitt eget land om att man måste lösa problemen hemma. Vi är benhårda på den punkten. Jag är glad att kunna referera till att Thorbjörn Fälldin för ett par år sedan – när Gunnel Jonäng sade att hon för sin del skulle motsätta sig, om så behövdes med utomparlamentariska aktioner, att man borrade efter en sådan plats i hennes egen hemkommun – på ett mycket bra sätt sade ifrån att vi måste ta ansvar för de här problemen här hemma och att vi inte kan godta att utomparlamentariska eller olagliga metoder används för att motsätta oss att det nödvändiga arbetet görs.

Jag vill än en gång upprepa det jag sade i mitt tidigare svar, eftersom jag förstår att det i onödan har skapats oro i Almunge. Efter det samtal jag haft med SKB har det kommit fram att man ingalunda har valt ut den borrhålen i första hand för att finna plats för slutförvaring, utan därför att det är en ganska lättillgänglig plats för att prova kvaliteten hos en bergart som inte tidigare varit föremål för geologiska undersökningar. Sådana bergarter finns på ett antal andra platser i Sverige också, vilka inte inrymmer samma problem när det gäller närhet till befolkningscentra och andra känsliga aktiviteter. Det är inte den här regeringen som kommer att ta ställning till teknik och plats för slutförvaring. Det kommer att ske omkring år 2000, och anläggningen kommer att behöva tas i drift någon gång mellan år 2010 och 2020. Vi har alltså gott om tid på oss att göra dessa undersökningar. Det är självklart, det förutsätter jag, att sådana frågor som närheten till tätbefolkade samhällen kommer att spela en roll för valet, liksom det har gjort när det gäller lokalisering av kärnkraftsanläggningar i övrigt; med bortseende från de allra första då lokaliseringsfrågorna inte spelade samma roll.

Kostnaderna belastar helt och hållet den fond som redan finns och som successivt fylls på med den avgift på 1,9 öre per kilowattimme som avsätts för framtida avfallshantering, så att vi redan i dag skall kunna vidta de förberedelser som behövs för att klara avfallshanteringsproblemen på ett ansvarsfullt sätt.

Jag tycker faktiskt, Oswald Söderqvist, att även om vi har olika synpunkter på kärnkraften borde vi samarbeta för att på ett så ansvarsfullt sätt som

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om förvaringen av
radioaktivt avfall*

möjligt driva utvecklingsarbetet vidare så att vi kan lösa de här frågorna på ett bra sätt. Det är min bestämda mening.

Jag vet att vpk:s representant, liksom vår, i AKA-utredningen, vars resultat presenterades så sent som 1976 på sommaren, hade en helt annan uppfattning än den som våra två partier i dag har. Vår omsvängning kom i samband med villkorslagen och i samband med remissyttrandena över AKA-utredningen, där man påvisade de risker som fanns med upparbetning. Vår kritik mot villkorslagen och mot upparbetning framförde vi kontinuerligt under de år då vi hade borgerliga regeringar. Jag vet faktiskt inte vilket datum som vpk:s omsvängning kom, men det var efter sommaren 1976, så mycket vet jag.

Anf. 13 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Till det senaste anförda kan jag säga att vi på vår kongress 1975 fattade det slutliga och avgörande beslutet att säga nej till kärnkraft i Sverige efter en mycket hård och intensiv debatt i vårt parti. Därmed var det också helt klart att vi inte ville ha någon vidare utbyggnad av kärnkraften. Ganska snart därefter – det är alldeles riktigt att det var i samband med AKA-utredningen – fastslog vi också att vi inte skulle ha någon upparbetning utan att vi skulle ta hand om avfallet direkt här hemma i Sverige. Det kan väl vara ganska ointressant vilket som skedde först; det var ungefär samtidigt.

Låt mig sedan ta upp detta med avfallsförvaring. Vi skall självfallet ta hand om vårt avfall. Det är litet dåligt att både SKB och Birgitta Dahl och regeringen i övrigt i alla sammanhang slänger fram påståendet att vi i vpk inte vill att vi skall ta hand om vårt avfall. Det vill vi naturligtvis! Vi har sagt gång på gång att det avfall som produceras inom de svenska reaktorerna skall stanna inom landets gränser, att vi måste ta hand om det.

Vi har från början varit emot Cogéma-avtalet. Vi har varit emot Birgitta Dahls beslut, efter det Birgitta Dahl blev energiminister, att skicka 57 ton använt kärnbränsle från svenska reaktorerna till La Hague för upparbetning. Vi vill att avfallet skall stanna i Sverige och tas om hand här! Ni har inte visat att ni är helt inne på den linjen, genom att ni redan har skickat avfall utomlands.

Sedan till detta med informationen igen. Det är inte ett informationsproblem, och det här handlar naturligtvis inte bara om Almunge. Det är det senaste projektet, och det blir kanske liknande reaktioner på flera ställen. Det har hänt gång på gång på olika platser i landet, och det har hänt gång på gång internationellt att människor har reagerat, och om det fortsätter på det här viset – att man inte lyssnar på opinionen – kommer protesterna att bli starkare och starkare. Vi vill väl bevara oss från sådana starka protester som man haft i exempelvis Österrike, Västtyskland och Frankrike. Vi vill gärna bli förskonade från det i Sverige – men då måste vi lyssna på protesterna medan de är något så när möjliga att lyssna till.

Jag vill också beröra skillnaden mellan villkorslagen och kärntekniklagen. Jag satt med i den utredning som tog fram kärntekniklagen, och den manglades mycket. Det hela är mycket ett spel för galleriet. De två punkterna i den aktuella paragrafen är tillkomna för att det skall bli lättare att ladda reaktorer – genom att man fick bort det ovillkorliga som fanns i

villkorslagen, som väl i och för sig inte har spelat någon roll, eftersom folkpartiregeringen Ullsten ändå bröt mot den när man beslöt att ladda reaktorerna 7, 8, 9 och 10. Det var ett klart lagbrott. De laddades nämligen med stöd av villkorslagen, och dess villkor var inte alls uppfyllda!

Hur kan Birgitta Dahl säga att ni vet att den aktuella metoden är säker vad avser strålskydd osv.? Ni vet ju inte det! Hela svaret är ologiskt. Detta är den viktiga punkten! Ni har medgett laddning, men ni vet inte om metoden är säker. Det stämmer inte.

Anf. 14 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Lika väl som jag är starkt kritisk till villkorslagen därför att den dikterades mer av opportunism och regeringsförhandlingarnas krav än av omsorg om säkerheten, hävdar jag med stor bestämdhet att den kärntekniklag vi har i dag på ett helt annat sätt tar ansvar för säkerhetsfrågorna. Vi påstår inte att det finns något som är absolut säkert – det finns det inte i någon mänsklig verksamhet, och det tror jag att Oswald Söderqvist också vet. Men vi ålägger alla inblandade – kraftindustrin, men framför allt naturligtvis regeringen och säkerhetsmyndigheterna – ett stort ansvar för att hela tiden bedriva det här arbetet på ett sådant sätt att säkerheten ständigt förstärks och förbättras, att man hela tiden gör sitt yttersta.

Besluten om Oskarshamn 3 och Forsmark 3 grundades på ett arbete i den andan, där vi inte på något sätt undanskymde de kritiska synpunkter som fördes fram. Tvärtom skrevs in i beslutet att de frågorna måste besvaras i det forsknings- och utvecklingsprogram som regeringen nästa år skall ta ställning till. Som Oswald Söderqvist vet är det ett villkor för fortsatt drift att man uppfyller regeringens krav när det gäller forsknings- och utvecklingsarbete.

Detta skall regeringen alltså ta ställning till nästa år. Regeringen kan då ålägga kraftindustrin att skärpa sig, om vi finner det befogat. Vi har också tre säkerhetsmyndigheter – kärnbränslenämnden, kärnkraftinspektionen och strålskyddsinstitutet – som var för sig granskar säkerheten. Vi har också ett nybildat organ för samarbete dem emellan, till vilket vi rekryterar framför allt fristående forskare, som skall hjälpa regeringen i bedömningen av dessa frågor och också initiera ett från kärnkraftsindustrin fristående forsknings- och utvecklingsarbete på detta område.

Jag känner ingenting annat än rent samvete för det sätt på vilket vi handskas med de här frågorna. Jag kommer icke att i de här frågorna inta en ståndpunkt som innebär att jag är låst till tidigare misstag i historien och inte kan säga att på den här punkten har nya saker påpekats som gör att vi måste ändra oss. Skälet till den nya anda som präglar den nya lagstiftningen är att vi vill kunna åstadkomma en utveckling till det bättre.

Nu tycker jag att tiden har kommit att fråga Oswald Söderqvist, som hittills intagit den bekväma attityden att bara säga nej: Vad är vpk och Oswald Söderqvist beredda att göra för att medverka till att forsknings- och utvecklingsarbetet drivs vidare, att provborrningar och undersökningar kan genomföras för att skaffa fram sakunderlag?

Andre vice talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1985/86:31 om åtgärder mot mobbing i skolan

Anf. 15 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Björn Samuelson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att komma till rätta med mobbningen i skolan.

Varje elev har rätt att få uppleva trygghet i skolan. Mobbning är ett problem vars orsaker måste angripas genom tålmodigt och långsiktigt arbete. Samtidigt är det viktigt att mobbningsproblemen ges uppmärksamhet i den allmänna debatten för att engagera alla krafter mot mobbing. Det är dock väsentligt att frågan om mobbing inte får en dagslände-karaktär, som tyvärr ofta blir fallet när problem får en plötslig uppmärksamhet. Av det skälet är det också angeläget att kampanjer mot mobbing inte blir punktinsatser utan förankring i det vardagliga skolarbetet. Faran med sådana typer av kampanjer är att den fråga som behandlas inte längre upplevs som aktuell i den stund kampanjen upphör. Ett allvarligt problem kan på det sättet förvandlas till ett nyhetsinslag som snabbt glöms bort.

Den undersökning om mobbing som presenterats i dagarna tycks företrädesvis vara en undersökning om mobbningens kvantitet, hur många barn och ungdomar som mobbas. En mer genomgripande analys av orsakerna till mobbing och vantrivsel är nödvändig som grund för mera systematiska motåtgärder. Jag avser att vidta åtgärder för att en sådan analys skall komma till stånd.

De insatser som kan göras mot mobbing är av både generell och selektiv karaktär. Till de generella åtgärderna hör sådant som ökar medmänsklig respekt och ökar möjligheterna för varje elev att tillgodogöra sig det skolan erbjuder. Grundläggande är en människosyn som tillmäter varje människa lika värde. Omvänt gäller att ett samhälle där jämlikhetssträvanden förhånas också blir ett samhälle där mobbing på skilda nivåer godtas; mobbing är ett uttryck för den förment starkares rätt att förtrycka en annan människa.

Skolans mål att vara en skola för alla är därför en grund för en framgångsrik kamp mot mobbing.

Läroplanen för grundskolan ger ett tydligt stöd för en sådan grundsyn. I läroplanens mål och riktlinjer står:

”– – – Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till personlig integritet är en huvuduppgift för skolan.

Detta innebär bl. a. att skolan skall fostra eleverna till insikt om att ingen människa får utsättas för förtryck och att ingen med problem och svårigheter får lämnas åt sitt öde. Var och en har ett ansvar för att försöka minska andra människors smärta, lidande och förnedring.”

Åtgärder mot mobbing är också direkt behandlade i kursplanen för samhällsorienterande ämnen. För lågstadiet är som huvudmoment angivet:

”Hur konflikter kan bearbetas och motverkas i vardagen”, för mellanstadiet: ”Att motverka mobbing” och för högstadiet: ”Konfliktbearbetning och konfliktlösning på individ-, grupp- och samhällsnivå” samt ”Eftersatta grupper och åtgärder mot diskriminering i alla dess former”. Att läroplanen ger skolan ett ansvar för åtgärder mot mobbing är således klart. Dessa riktlinjer skall också ligga till grund för utbildningen av lärare.

Grundsynen ”en skola för alla” har också kommit till uttryck i de insatser mot utslagningen i grundskolan som regeringen tagit initiativ till och i den markering av skolans kulturuppgift som gjorts bl. a. i årets budgetproposition. Även den s. k. lågstadiesatsningen med drygt 30 milj. kr. per år för att förbättra arbetssituationen på lågstadiet är en typ av åtgärder som har en positiv inverkan på arbetsklimatet i skolan.

Arbetet med att skapa en positiv miljö i skolan måste i första hand bedrivas lokalt i varje kommun, skola och klassrum. På varje enskild skola måste man arbeta för att göra eleverna delaktiga i ansvar och beslut som gäller den egna skolan, liksom man aktivt måste söka engagera föräldrarna i arbetet i skolan.

Självfallet behövs stöd och hjälp från centralt håll till lärare, elever och föräldrar i detta arbete. Brottsförebyggande rådet har t. ex. producerat en film, ”De viktiga åren”, som tar upp bl. a. mobbningsfrågor och som är en hjälp i det lokala arbetet. Enligt vad jag erfarit planerar också Utbildningsradion TV-program om dessa frågor.

Jag vill alltså sammanfattningsvis betona att mobbningsproblemen måste angripas på bred bas genom insatser som i olika avseenden berör arbetsförhållanden och attityder i skolans vardag och att ett huvudansvar måste ligga på lokal nivå med stöd av centrala myndigheter m. fl.

Skolöverstyrelsen (SÖ) planerar ytterligare insatser som stöd för de enskilda skolornas arbete med att motverka mobbing i skolan. Jag kommer själv att följa utvecklingen med uppmärksamhet och av skolöverstyrelsen begära en redovisning av de särskilda insatser som planeras. Därefter kan det finnas anledning att överväga behovet av ytterligare åtgärder från regeringens sida.

Anf. 16 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Göransson för svaret.

Egentligen borde frågan om mobbing, dess underliggande orsaker och konsekvenser diskuteras inom de allra flesta av politikens delområden. Jag menar att det inte hade varit underligt om socialministern, arbetsmarknadsministern och andra statsråd hade ställt upp i den här interpellationsdebatten – och även riksdagsledamöter med sådana frågor som specialitet. Problemet är så allvarligt att det kräver ständig debatt och fullständig vaksamhet. Om det är detta statsrådet menar när han i sitt svar säger att frågan om mobbing inte får bli av dagslände-karaktär, då är vi ense.

Men låt oss för all del i arbetet mot mobbing i skolan eller på arbetsplatsen – eller var den förekommer i samhället – aldrig glömma bort att försöka sätta oss in i hur det känns att vara mobbad. Det är inte fel att lägga känslor också i den politiska debatten, och särskilt inte i den här typen av frågor. Låt oss söka förstå och själva försöka känna efter hur det känns att vara mobbad.

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om åtgärder mot
mobbing i skolan*

Så här skriver signaturen "Unknown" i en insändare i Aftonbladet för ett par veckor sedan:

"Nu kan jag avslöja det: Ni har vunnit över mig. Ni som mobbade mig alla åren i skolan. Ni fick inte bara alla andra att tycka jag var dum, torr och trist. Bättre än så: Ni fick mig själv att tvivla på min förmåga, skämmas för mitt utseende. Jag avskyr mig så till den grad, att jag inte kan kontakta eller bekanta mig med andra människor.

Nu tänker jag lura er allihop.

Sen jag var åtta har jag drömt om att få sväva in i det barmhärtiga mörkret. Inga fler tårar, ingen smärta.

Ni som lever kvar, känn er lyckliga. Speciellt alla vackra människor, självsäkra, verklighetens sagohjältar, som jag beundrat i smyg. Kanske blir det tomt när spottet, huggen och föraktet inte har mig som mål längre.

Eller hittar ni någon ny hackkyckling?

Snart är mitt lidande slut.

Vems tar vid?"

Herr talman! Mobbingen måste angripas dels med långsiktigt förebyggande åtgärder, dels med omedelbara åtgärder. Jag menar – kanske till skillnad från statsrådet – att det är fullt möjligt, och ibland nödvändigt, att vidta åtgärder utifrån ett mycket begränsat perspektiv. I motsats till statsrådet anser jag det helt riktigt och nödvändigt att i en del situationer vidta åtgärder i form av punktinsatser utan direkt förankring i det vardagliga skolarbetet. Detta är erforderligt alldenstund skolarbetet inte grundar sig på och inte tar till vara den verklighet eleverna lever i. I ett sådant fall skall det vardagliga skolarbetets brist på förankring i elevens verklighet angripas.

Det förhållandet att ca 100 000 elever i den svenska skolan är mobbade eller mobbar visar verkligen på att skolan har slätat över det här problemet med hartassen. Det finns trots allt en mängd konkreta åtgärder som vi kan diskutera och vidta. Utifrån en lång rad vetenskapliga undersökningar om mobbing kan vi redan nu fatta beslut om systematiska motåtgärder.

Vi vuxna har en hel del rättigheter som skall ge oss rättvisa i vårt dagliga liv. När det gäller vårt arbete har vi arbetarskyddslagstiftningen som hjälp. Vi kan vända oss till skyddsombuden med problem i vår arbetsmiljö. Jag tycker att eleverna skulle ha samma möjligheter och rättigheter på sin arbetsplats, i skolan. Hur ställer sig statsrådet till tanken att redan i grundskolan ha en form av skyddsombud för våra elever? En sådan åtgärd skulle inte bara kunna ha en viss stävande verkan när det gäller mobbing utan också ha en fostrande och lärande effekt för vuxenlivet i arbetet.

En åtgärd av mer långsiktig karaktär vore att vi från politiskt ansvarigt håll på ett påtagligt sätt följde upp olika riksdagsbesluts intentioner. Från vpk:s sida har vi föreslagit tillsättande av en parlamentarisk skoldelegation för att utföra detta uppföljningsarbete. Varför verkar inte statsrådet för att en sådan delegation kan komma till stånd? En delegation av det här slaget skulle kunna spela en viktig roll i samband med problem som mobbing. Då kanske inte ett sådant undersökningsresultat som det som presenterades för ett par veckor sedan behövde redovisas och komma som en kalldusch för många.

En annan sak som vi borde titta på är vilken effekt konkurrensen har för mobbing. Borde inte tiden vara inne att skapa en betygsfri grundskola, om

vi ser att en del elever faller ur den konkurrensram som betygshets skapar?

Och slutligen: Vi vet att antalet elever under en period kommer att sjunka. Kan man inte använda de resurser i form av lärare, skollokaler och pengar som då frigörs för att motverka mobbning?

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om åtgärder mot
mobbning i skolan*

Anf. 17 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag har all respekt för Björn Samuelsons uppsåt och för hans vilja att mycket kraftfullt motverka varje mobbningstendens. Emellertid ställer jag mig litet frågande inför hans ambition att samtidigt till varje pris söka konstruera motsättningar mellan den syn han har på mobbning och den som jag givit uttryck åt i mitt interpellationssvar. Jag tycker med förlov sagt att den är litet larvig.

Björn Samuelson säger att det finns så många konkreta saker man kan göra, och bland det mest konkreta han åberopar är tillsättande av en parlamentarisk skoldelegation. Vad jag har pekat på är att mobbningsproblemet har att göra med attityder och människosyn. Det är alltså viktigt att föra den här diskussionen och det som då kan kallas en kampanj på mycket bred front.

Jag tycker inte att skolan har skött de här frågorna illa. Man skall inte säga att skolan har gjort det, för det är faktiskt komplicerade frågor.

Jag tror avgjort inte att man med den andra åtgärd som Björn Samuelson talade om, nämligen att tillsätta skyddsombud, löser mobbningsproblemen. Tänk, jag tror faktiskt att det t. o. m. på arbetsplatser där man har en väl fungerande skyddsombudsorganisation kan förekomma att en enskild anställd utsätts för mobbning av sina arbetskamrater, utan att skyddsombudet i det stycket fungerar som garanti mot mobbning. Skyddsombudet ser företrädesvis på andra skyddsföreskrifter än dem som har att göra med människors relationer till varandra. Det gäller att upprätta respekt mellan människor, och det gör vi bl. a. genom att se till att vår skola respekterar alla sina elever och ger åt alla elever de kunskaper och färdigheter som eleverna har rätt att få i skolan. Det är ett sätt att stärka elevernas självkänsla och att motverka mobbning.

Det här är ett viktigt problem, och vi går in på alla områden där man kan gå in. Jag har talat om behovet av en djupare analys men har då i första hand inte syftat på en vetenskaplig analys. Jag har talat om den analys som föräldrar, elever och lärare kan göra vid diskussioner om mobbningsföreteelser: genom att fundera över orsaker, genom att använda sitt eget förstånd, sitt eget omdöme och sin egen förmåga till samtal för att lösa problem som finns mellan individer och som inte alltid kan lösas genom att de görs till stora problem som skall klaras av delegationer – hur förtjänstfulla delegationerna än må vara.

Anf. 18 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Det var ju tråkigt att Bengt Göransson uppfattar de tre fyra konkreta insatser, som jag tänkte att vi kunde diskutera, som larviga. Det är faktiskt första gången som jag i riksdagen har fått höra att det är larvigt att ta upp konkreta frågor, men det kan kanske bero på att jag här inte rör mig så mycket på det statliga planet som Bengt Göransson. Jag vet, Bengt

Göransson, att det finns problem med skyddsombudsverksamhet. I en artikel i Metallarbetaren i förra veckan kan man läsa om detta. Men därför behöver man väl inte ta förslaget i fråga med en klackspark. Jag tror att många människor som på ett eller annat sätt berörs av problemet eller engagerar sig, som Bengt Göransson och jag t. ex., tycker att det vore mycket bra, om det ginge att konkret diskutera olika åtgärder också i den här församlingen.

Även jag tycker att man skall lita på människors förstånd och omdöme.

Det finns andra saker inom utbildningspolitikens ansvarsområde som man kan börja fundera över efter att ha tagit del av professor Olweus undersökning. Det ligger kanske inte riktigt på Bengt Göranssons bord, eftersom det gäller gymnasieskolan. Här ser vi en utveckling mot matematikgymnasier och språkgymnasier. Vad är nästa steg, kemigrundskola? Vad händer med dem som inte faller inom duktighetsramen i den skolan? Detta är i alla fall någonting som berör Bengt Göransson.

Det är tråkigt, herr talman, att Bengt Göransson inte vill diskutera konkreta åtgärder. Jag är i motsats till honom villig att i denna talarstol diskutera konkreta förslag.

Anf. 19 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Om jag, när jag beträffande tillsättandet av en parlamentarisk skoldelegation sade att detta inte är det mest konkreta och handfasta som man kan göra mot mobbing, förolämpade Björn Samuelson, ber jag om ursäkt. Det var inte min mening att förolämpa. Jag tillät mig bara påpeka att det kanske inte var det mest konkreta bidraget när det gäller att lösa ett så viktigt och svårt problem i den svenska skolan.

Jag tillät mig att påpeka att mobbningen förekommer mellan individer och att den bl. a. kan ha att göra med att vi i samhället har en människosyn som inte alltid bygger på respekt för varje människas lika värde. Detta är alltså ett skäl för mig att så starkt betona jämlikhetssträvandena som en förutsättning för att man på sikt skall kunna undanröja mobbningen. Det var ett mycket väsentligt inslag i mitt interpellationssvar. Jag beklagar om Björn Samuelson inte noterade det.

Jag tycker att det som regeringen gör, och det som vi generellt kan göra på nationell nivå för att minska mobbningen, är sådant som syftar till att på olika sätt stärka skolans kvalitet. Dit hör kultursatsningar, insatser på lågstadiet och kampen mot utslagningen på grundskolans högstadium.

Jag blev litet häpen när jag häromsistens läste en intervju i en tidning. I denna intervju framhöll en rektor att det förhållandet att regeringen nu har uttalat att skolan faktiskt måste se till att alla dess elever nås av kunskaperna ökar mobbningen, eftersom elever tidigare kunde flyta med utan att lära sig något och utan att behöva känna att de inte visste något. När man nu förutsätter att alla elever faktiskt skall få del av kunskaperna blir de som har det svårt mobbade.

Denna förenklade syn skakade mig en smula. Men det leder mig också till slutsatsen att det handlar om att man ute i varje enskild skola måste föra en intensiv diskussion där man tar upp mobbing och brännmärker varje uttryck för mobbing mellan elever och att man i övrigt noga söker analysera och diskutera i den lilla gruppen, inte enbart i forskargruppen.

Anf. 20 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om åtgärder mot
mobbing i skolan*

Herr talman! Jag delar Bengt Göranssons jämlikhetssträvanden när det gäller den svenska grundskolan. Från vpk:s sida var vi överens med regeringen om de övergripande målen för grundskolans verksamhet. Vi har t. o. m. slagits för dessa här i riksdagen så sent som i våras, t. ex. i fråga om likvärdighet.

Det var bra att Bengt Göransson sade att det här problemet kan lösas även inom en liten grupp. När jag fick svaret blev jag litet oroad över de ytterligare utredningar som det talas om. Det är väl inte fråga om vetenskapliga utredningar – sådana finns det en rad av.

Jag förväntar mig mycket av de uppföljningar som Bengt Göransson nu annonserar. Jag hoppas att de små grupperna – var de nu må uppträda, i kommuner eller på något rum på utbildningsdepartementet – har frågan om bildning som en livslång process som ledstjärna. Om detta får vara ledstjärna eller utgöra en grund att stå på kan man kanske motverka den elitism som man upplever i samhället i dag. Denna elitism slår naturligtvis igenom på skolans område, men i den insändare som jag citerade pekar man även på företeelser utanför skolans område som påverkar människor i skolan, t. ex. sagohjältar och föreställningar om att man skall vara vacker.

Jag ställde några konkreta frågor, t. ex. om Bengt Göransson kunde tänka sig att använda en del av de medel som frigörs när elevantalet sjunker för att lärarna skall kunna ta del i arbetet med att motverka mobbing och så att man även kan använda skollokaler. Ett uppslag som man har fört fram i en del undersökningar, inte bara i den senaste utan även i andra tidigare undersökningar, är att det skulle vara bra om lärarna t. ex. kunde vara med eleverna ute på raster mer än vad som är fallet i dag. Jag kan tänka mig att det kostar några tusental kronor, men vad är det mot det faktum att 5 000 färre elever skulle må dåligt i skolan? Jag vill egentligen inte ha någon polemik om detta. Vad jag skulle vilja är att vi kunde fortsätta den här debatten. Det skall vi också göra och diskutera olika konkreta saker. Skoldelegation var en sak som jag tog upp, ytterligare medel en annan, betygens inverkan ytterligare en, osv.

Anf. 21 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Att mobbningsfrågorna kommer att bli föremål för en omfattande fortsatt diskussion är Björn Samuelson och jag överens om. När jag talar om behovet av en fördjupad analys syftar jag – det vill jag gärna upprepa och understryka – inte primärt på att inrätta ett antal forskningsprojekt vid våra universitet, utan jag talar om den analys som föräldrar, elever och lärare tillsammans kan göra vid föräldramöten och andra skolsammankomster, där man faktiskt går igenom och diskuterar vad det är som gör att barn mobbas i skolan. Det som krävs för att motverka mobbing är inte heller, som jag ser det, i första hand särskilda anti-mobbningslärare som är verksamma i skolan, utan det gäller att låta skolan genomsyras av en respekt för varje enskild elev som kommer dit, respekt för varje elevs rätt att ta del av det som skolan har att erbjuda. Det behöver faktiskt inte vara en konflikt med vare sig idrottsgymnasier eller musikgymnasier. Det är tvärtom så att den skola som vågar möta också den som har svårt för att lära med

förväntningen att han faktiskt vill lära och med erbjudandet att skolan skall hjälpa honom att lära sig motverkar faktiskt på ett bättre sätt varje mobbningstendens. Det skall vi på olika sätt söka understödja och medverka till att skolan kan göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1985/86:3 om tvångsarbetet i Vietnam, m. m.

Anf. 22 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har frågat utrikesministern vilka garantier regeringen har för att tvångsarbetet upphör i skogen i anslutning till Vinh Phu-projektet. Hon har också frågat vilka besked regeringen fått beträffande tidpunkten för tillbakadragandet av de vietnamesiska trupperna från Kampuchea. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som skall besvara interpellationen.

Arbetarna i skogsdelen av projektet lever under materiellt svåra förhållanden. De verkar på en arbetsmarknad där individens valfrihet är starkt begränsad. Den svenska regeringen är anglägen att såväl arbets- som levnadsförhållandena blir bättre för människorna i Vietnam, bl. a. för dem som arbetar vid Vinh Phu-projektet. Vi har därför också krävt att Vietnams regering verkar för att förbättra situationen för skogsarbetarna. Sådana krav har ställts muntligt bl. a. under dåvarande utrikesminister Bodströms besök i Hanoi i januari 1985 och skriftligt bl. a. vid förhandlingarna i maj i år.

Enligt avtalet om utvecklingssamarbete den 31 maj 1985 skall en vietnamesisk rapport i dessa frågor presenteras för Sverige senast den 31 januari 1986. Rapporten skall redogöra för de åtgärder och förbättringar som vidtagits för skogsarbetarna rörande anställningsvillkor, rekryteringsformer och materiella förhållanden.

Under våren 1986 kommer Sverige att ta ställning till om genomförda och planerade förbättringar för skogsarbetarna är tillräckliga för att fortsätta svenskt stöd skall kunna utgå till skogsdelen av Vinh Phu-projektet.

Sverige har fortlöpande kontakter med Vietnam i syfte att förbättra skogsarbetarnas villkor. Från vietnamesisk sida har beslut fattats om att gradvis införa ändrade tjänstgöringsvillkor. Dessa innebär avsevärt kortare tjänstgöring i skogen och medger att den anställde kan avbryta tjänstgöringen.

Regeringens intryck är att den vietnamesiska regeringen tar denna fråga på stort allvar och att skogsarbetarnas situation fått hög prioritet.

Beträffande den vietnamesiska ockupationen av Kampuchea har regeringen tidigare redovisat att Sverige både i FN och direkt till den vietnamesiska regeringen framfört kravet att alla främmande trupper måste lämna Kampuchea och att det kampuchianska folket självt måste få bestämma sin framtid.

Vid det indokinesiska utrikesministermötet i augusti 1985 deklarerade Vietnams regering att hemtagningen av vietnamesisk trupp skall fortsätta steg för steg och vara slutförd senast år 1990. Sverige fortsätter liksom i

tidigare kontakter med Vietnam att understryka kraven på att alla främmande styrkor snarast skall lämna Kampuchea.

Prot. 1985/86:17
24 oktober 1985

Anf. 23 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Att jag tagit upp frågan om tvångsarbetet i Vietnam nu har att göra med riksdagens sommaruppehåll. Det var med bestörtning och häpnad som jag och många med mig i juni av massmedia blev informerade om att regeringen hade ingått ett nytt femårigt biståndsavtal med Vietnam utan att den svenska regeringen fått garantier om att tvångsarbetet för de 17 000 kvinnorna i skogen hade upphört. Regeringens agerande i den här frågan är desto mer anmärkningsvärt som man dessutom körde över SIDA:s styrelse, som i ett försök att morska upp sig till förmån för de tvångsarbetande kvinnorna hade föreslagit ett ettårigt avtal beträffande skogen. Inte ens denna markering gentemot vietnameserna orkade regeringen med.

Nu berättar statsrådet i sitt svar till mig om materiella förbättringar för kvinnorna, förlängd semester osv. Det är glädjande och positivt, men frågan kvarstår: Har tvångsarbetet upphört? Är kvinnorna fria att återvända till sina hem utan fruktan för repressalier? På denna punkt är statsrådet vag och använder omskrivningar. Och jag tror tyvärr inte hon kan vara annat. Tvångsarbetet har inte upphört. Vi har inte fått några garantier för detta. Jag citerar en av raderna i statsrådets svar till mig: "Regeringens intryck är att den vietnamesiska regeringen tar denna fråga på stort allvar – – –".

Den svenska regeringens flathet inför vietnameserna är sådan – inte ens denna fråga om tvångsarbete, en skamfläck för svensk biståndspolitik, har man orkat med att lösa.

Lena Hjelm-Wallén har i en tidningsintervju förklarat att hon i biståndspolitiken särskilt vill uppmärksamma kvinnornas situation. Jag önskar henne varmt lycka till i den strävan. Se då till att kvinnorna i skogen i Vietnam löses från sitt tvångsarbete och får återvända till sina hemorter! Då gör statsrådet en behjärtad gärning, som samtidigt tar bort en skamfläck för svensk biståndspolitik.

Herr talman! Jag menar att den socialdemokratiska regeringens behandling av Vietnambiståndet är en skandal. Sveriges arbete till förmån för demokrati och mänskliga fri- och rättigheter skadas av hållningslösheten i fråga om Vietnambiståndet. Sverige sviker i Vietnam de demokratiska och folkrättsliga värden som vi i andra sammanhang vill försvara.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om tvångsarbetet
i Vietnam, m. m.*

Anf. 24 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Paul Lestander har ställt följande frågor till utrikesministern:

1. Avser utrikesministern att ta något initiativ för att samordna den svenska trähusindustrins resurser för att ta fram bostäder för katastrofsituationer?
2. Kommer arbete att startas för att ta fram en lämplig husmodell för sådana situationer?
3. Kan kreditfrågan i så fall lösas inom ramen för katastrofbistånd?
4. Vilka ytterligare svenska initiativ kan förväntas för att mera långsiktigt öka den svenska hjälpberedskapen inom just bostadssektorn?

Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som skall besvara interpellationen.

Innan jag besvarar frågorna vill jag kortfattat redovisa principerna för katastrofbiståndet, som är en del av Sveriges bistånd till u-länderna.

Katastrofbiståndet är avsett för hjälp åt människor som drabbats av naturkatastrofer – exempelvis torka, jordbävningar och översvämningar – eller väpnade konflikter mellan länder eller inom det egna landet. Katastrofmedel kan vidare användas som extrabistånd till länder som erhåller långsiktigt svenskt utvecklingsbistånd och vilkas försörjning och utveckling hotas av oförutsedda händelser. Ett allt viktigare användningsområde för katastrofhjälpen är åtgärder för att förhindra och förebygga katastrofsituationer. Jag tror att vi alla, som bevittnar den svälttragedi som drabbar stora delar av Afrika, kan instämma i att katastrofinsatser som syftar till livsmedelsproduktion för överlevnad måste ha högsta prioritet.

Huvuddelen av katastrofbiståndet lämnas i form av bidrag till insatser som genomförs av svenska enskilda organisationer, exempelvis Röda korset, de stora kyrkliga hjälporganisationerna och Rädda barnen. Härutöver utgår bidrag för angelägna och internationellt samordnade insatser genom olika FN-organ, främst FN:s flyktingkommissarie, UNICEF och Världslivsmedelsprogrammet (WFP).

Bidragen utgår i form av kontantstöd eller varor för hjälpinsatser som den aktuella organisationen utformat i samråd med den drabbade befolkningen eller deras företrädare. Varorna utgörs i regel av livsmedel – såsom vete eller vegetabilisk matolja –, lastbilar för livsmedelsdistribution, mediciner, tält och filter. SIDA och utrikesdepartementet, som bereder ansökningar om katastrofbistånd, har ett mycket stort förtroende för organisationerna och har därmed sällan anledning att ifrågasätta programmens innehåll.

Sverige har hittills från katastrofanslaget bidragit med 3,5 milj. kr. för insatser i Mexico genom Röda korset, UNICEF och Tältmissionen. Beredskap finns för ytterligare svenska katastrofbidrag för i första hand rehabiliteringsinsatser.

Frågan om användning av bistandsmedel för svensktillverkade trähus har aktualiserats vid tidigare jordbävningar. SIDA har vid dessa tillfällen uppvaktats av trähustillverkare som – delvis mot bakgrund av en vikande hemmamarknad – önskar erbjuda sina produkter.

Eftersom de stora internationella hjälporganisationerna inte inkluderat importerade trähus som en prioriterad produkt i katastrofsammanhang, fann SIDA skäl att år 1983 genom en särskild studie kartlägga såväl eventuellt behov som utbud av ändamålsenliga nödbostäder. Utredningen grundades på enkäter med svenska och internationella enskilda hjälporganisationer, berörda FN-organ och myndigheterna i vissa katastrofdrabbade u-länder. Denna studie rekommenderar inte produktion av nödbostäder avsedda för export till u-länder vid katastrofsituationer.

Mot bakgrund av utredningen och senare erfarenheter från katastrofhjälp finns det inte förutsättningar att inom ramen för denna öka användningen av trähus eller att långsiktigt bygga upp en särskild beredskap härför. Visst behov kan dock föreligga av enkla importerade hus, exempelvis för sjukvård och administration eller som förråd. I den mån de aktuella hjälporganisationerna skulle inkludera sådana hus i sina framställningar kan självfallet användning av katastrofmedel komma i fråga.

Jag vill i sammanhanget erinra om de åtgärder som har vidtagits för att stimulera en ökad trähusexport, i enlighet med regeringens proposition 1983/84:168 om exportfrämjande verksamhet. Knutet till Sveriges exportråd har bildats ett särskilt organ – Svensk bygg- och energiexport – med uppgift att främja bl. a. svensk export inom trähusbranschen. Under det första verksamhetsåret har insatser inom trähussektorn prioriterats särskilt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 25 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Lena Hjelm-Wallén för svaret.

Det är svårt att resa allvarliga invändningar mot inriktningen av ett katastrofbistånd, allra helst som behoven vid sådana tillfällen är så stora.

Men statsrådets svar är på en punkt intetsägande. SIDA har tydligen gjort en studie 1983 för att få fram behovet av nödbostäder. Denna studie ledde inte till någon rekommendation om tillverkning av katastrofhus för export till u-länder. Vad bestod hindren i? Var det transportproblem? Fanns det otillräckliga medel för ändamålet? Vilka skäl SIDA än har haft för sina ställningstaganden bör de öppet redovisas.

Mot bakgrund av detta ställer jag frågan till statsrådet Lena Hjelm-Wallén: Vilka faktorer i SIDA-undersökningen ledde fram till beslutet att inte rekommendera produktion av svenska nödbostäder för export till katastrofområden?

Statsrådet avrundar sitt anförande med att något beröra vad som gjorts för att främja svensk export av trähus. Jag avser inte att fördjupa mig i de problemen, trots att hela trähusbranschen i Sverige är hotad. De hittillsvarande samhällsinsatserna för exportfrämjande åtgärder är helt otillräckliga. Men de faller utom ramen för denna debatt.

Anf. 26 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Den studie som har gjorts inom SIDA är naturligtvis offentlig, så den kan Paul Lestander få del av. SIDA drar sin slutsats efter att

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om katastrofbistånd
till Mexico, m. m.*

ha lyssnat till dem som verkligen är inbegripna i olika typer av katastrofbistånd. Denna slutsats är att det är de fattigaste befolkningsgrupperna som drabbas allra värst vid katastrofer. Många av dessa människor bor i utsatta områden och normalt i mycket nödortfoga bostäder, oftast tillverkade av lokalt producerat, billigt byggnadsmaterial. Det är sådant byggnadsmaterial, exempelvis korrugerad plåt, cement, lera, spik och gångjärn, som efterfrågas och behövs vid återuppbyggnadsarbetet. Importerade trähus, även mycket enkla sådana, är ett ofta orealistiskt alternativ, såväl för de drabbade som för de hjälporganisationer som med knappa resurser skall finansiera hjälpen.

Jag håller gärna med Paul Lestander om att vi i Sverige har en fin fabrikation av trähus, och jag hoppas att de svenska tillverkarna skall finna exportmarknader. Jag tror dock inte att det i särskilt hög grad kommer att kunna ske inom ramen för katastrofbistånd.

Anf. 27 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Det är alltså de drabbade folkens enorma fattigdom, deras små möjligheter att ha den standard som det här ändå är fråga om, som är orsaken. Det blir slutsatsen om man drar ut kontentan av Lena Hjelm-Walléns senaste inlägg. Men det är ingen direkt konkret upplysning om varför man inte tog in tillverkning av svenska nödbostäder för export till u-länder i programmet. Med hänsyn till det emotser jag att få del av SIDA:s fullständiga rapport i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1985/86:30 till justitiekommittén

1985/86:40 till socialutskottet

9 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1985/86:23 Ändring i brottsbalken m. m. (företagsbot)

1985/86:27 Lag om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m. m.

1985/86:34 Ändring i lagen (1957:577) om prästval

1985/86:35 Ändring i lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

1985/86:36 Avgifter för granskning av filmer och videogram m. m.

1985/86:37 Registrering i vissa fall av beslut enligt ledningsrättslagen (1973:1144) och anläggningslagen (1973:1149)

1985/86:38 Vissa socialförsäkringsfrågor

1985/86:41 Tulltillägg

1985/86:43 Avgifter för ålders- och förtidspensionärer vid sjukhusvård m. m.

1985/86:44 Ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

1985/86:45 Schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst, m. m.

1985/86:46 Lotterivinstskatten

1985/86:48 Medel till en fond för avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus, m. m.

1985/86:49 Fortsatt giltighet av lagen mot skatteflykt
1985/86:52 Förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika, m. m.

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Om katastrofbistånd
till Mexico, m. m.*

10 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1985/86:5 Riksdagens förvaltningskontors redogörelse för verksamhetsåret
1984/85

11 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1985/86:66 av *Ulf Adelsohn m. fl.*

1985/86:67 av *Allan Ekström*

1985/86:68 av *Ove Karlsson m. fl.*

1985/86:69 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1985/86:70 av *Leif Olsson*

1985/86:71 av *Irène Vestlund*

1985/86:72 av *Gunnel Liljegen*

1985/86:73 av *Lars Werner m. fl.*

1985/86:74 av *Birgitta Hambræus*

1985/86:75 av *Birgitta Hambræus*

1985/86:76 av *Britta Bjelle*

1985/86:77 av *Margareta Persson och Bo Nilsson*

1985/86:78 av *Kjell A. Mattsson m. fl.*

1985/86:79 av *Kjell A. Mattsson m. fl.*

1985/86:80 av *Bengt Westerberg m. fl.*

Förslag till ny plan- och bygglag (prop. 1985/86:1)

1985/86:81 av *Rolf Dahlberg m. fl.*

Förslag till lag om exploateringssamverkan, m. m. (prop. 1985/86:2)

1985/86:82 av *Bruno Poromaa och Roland Brännström*

1985/86:83 av *Elving Andersson m. fl.*

1985/86:84 av *Birgitta Hambræus m. fl.*

1985/86:85 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1985/86:86 av *Hans Lindblad och Kerstin Ekman*

1985/86:87 av *Karin Israelsson*

1985/86:88 av *Ulf Adelsohn m. fl.*

1985/86:89 av *Bengt Westerberg m. fl.*

1985/86:90 av *Gunnel Jonäng*

1985/86:91 av *Kjell A. Mattsson m. fl.*

1985/86:92 av *Gunhild Bolander*

1985/86:93 av *Lars Werner m. fl.*

Förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m. (prop. 1985/86:3)

1985/86:94 av andre vice talman *Karl Erik Eriksson m. fl.*

1985/86:95 av *Rosa Östh*

1985/86:96 av *Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors*

1985/86:97 av *Karl Erik Olsson m. fl.*

1985/86:98 av *Lars Werner m. fl.*

Lokalisering av kemikalieinspektionen (prop. 1985/86:19)

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Meddelande om
interpellationer*

12 § Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1985/86:1 Vilande grundlagsändringar m. m.

1985/86:2 Justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1985/86 års riksdag

Skatteutskottets betänkanden

1985/86:2 Allmän fastighetstaxering uppdelad på skilda år för olika fastighetstyper

1985/86:3 Utvidgning av schablonmetoden vid bostadsbeskattningen

Lagutskottets betänkanden

1985/86:2 Ändring i resegarantilagen (prop. 1984/85:214)

1985/86:3 Näringsidkares rätt att sälja saker som inte har hämtats (prop. 1984/85:210)

Socialutskottets betänkanden

1985/86:1 Villkoren för obduktion

1985/86:2 Vissa socialtjänstfrågor

1985/86:3 Vissa bidrag från allmänna arvsfonden

Kulturutskottets betänkande

1985/86:2 En ny namnlängd i almanackan

13 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 25 oktober

1985/86:38 av *Agne Hansson* (c) till finansministern om beskattningen av gemensamhetsanläggningar:

Förnyelse och underhåll av byggnader och anläggningar är viktigt. Det får inte försvåras av samhället. Förnyelsearbetet bör i stället underlättas för att grundinvesteringarnas värden inte skall gå förlorade. Det gäller inte minst de betydande kapitalmässiga värden som finns i de gemensamhetsanläggningar inom storkvarter som tillkommit och förvaltas genom den nu gällande anläggnings- och samfällighetslagstiftningen.

De beskattningsregler som gäller i dag utgör en hämsko på samfällighetsföreningarnas benägenhet att fondera, vilket gör att planering för underhåll och förnyelse uteblir.

För en samfällighetsförening, som förvaltar en gemensamhetsanläggning till vilken är anslutna schablonbeskattade en- och tvåfamiljsfastigheter, gäller följande i beskattningshänseende.

Principen för såväl inkomstbeskattning som förmögenhetsbeskattning av gemensamhetsanläggningen är att beskattningen sker hos delägarna. Samfäl-

lighetsföreningen är således inte skattesubjekt och därmed inte heller skyldig att betala skatt. Om de fastigheter som är anslutna till en gemensamhetsanläggning till 90 % eller mer utgör småhusfastigheter som schablonbeskattas, ingår värdet av gemensamhetsanläggningen i det taxeringsvärde som åsatts fastigheterna. Eftersom taxeringsvärdet ligger till grund för inkomstbeskattning av varje delägarfastighet enligt en schablon, betalar varje delägare inkomstskatt för sin andel av gemensamhetsanläggningen. Delägarna får härvid göra avdrag för sin andel av eventuell ränta som föreningen betalar med anledning av exempelvis upptagna lån. Har föreningen andra tillgångar än själva anläggningen, t. ex. fonder, skall värdet av dessa tillgångar och den avkastning som föreningen får fördelas på delägarna för att beskattas hos dem. Skattskyldighet för ränteinkomst föreligger om delägarnas andel uppgår till minst 100 kr. Skattskyldighet för andel av föreningens tillgångar föreligger om andelen uppgår till minst 2 000 kr.

Mot bakgrund av den inflatoriska utveckling som varit sedan beloppen fastställdes och de betydande belopp som krävs i återinvesteringar i många av dagens relativt stora gemensamhetsanläggningar synes beloppsgränserna alltför lågt satta. En betydande justering är nödvändig, om underhållet inte skall eftersättas ytterligare.

En justering av beloppsgränserna har även skatteutskottet uttalat sig för i betänkandet SkU 1983/84:42. Utskottet förutsatte att regeringen kom att ta upp denna fråga i lämpligt sammanhang utan särskild framställning från riksdagen. Något sådant förslag har regeringen ännu inte presenterat för riksdagen.

Mot bakgrund härav vill jag fråga finansministern:

1. Vilka åtgärder avser regeringen vidtaga för att underlätta finansieringen av förnyelse och underhåll av gemensamhetsanläggningar inom stor-kvarter?
2. När avser regeringen ta upp frågan om en justering av beloppsgränserna i enlighet med vad skatteutskottet uttalat i betänkandet SkU 1983/84:42?

1985/86:39 av *Margit Gennser* (m) till civilministern om kommunalt engagemang i företags- och näringslivsverksamhet:

År 1980 köpte Söderhamns kommun det nedläggningshotade Ljusne Kätting AB från SSAB. Köpet genomfördes med hjälp av Söderhamns Utvecklings AB (SUAB), ett helägt kommunalt bolag. Beslutet att köpa företaget överklagades aldrig genom kommunalbesvär. Huruvida köpet stod i strid med kommunallagens bestämmelser om "spekulativt företagande" kom således aldrig att prövas av domstol. Köpet vann därför laga kraft.

De första åren efter övertagandet av Ljusne Kätting från SSAB visade företaget goda resultat. År 1983 redovisades således efter finansiella kostnader men före bokslutsdispositioner och skatt en vinst på 11 milj. kr. Företagsledningen i Ljusne Kätting antydde dock att den uthålliga vinsten borde ligga högre. Samtidigt framkom att företaget hade haft vissa kvalitetsproblem på huvudprodukten ankarkätting. De tekniska problemen ansågs dock övervunna. Prognoserna för 1984 års resultat angavs till 8–10 miljoner i vinst. I februari 1985 konstaterades att 1984 hade gett en förlust på 14 milj.

kr. på en omsättning av 110 miljoner. Den i februari angivna förlusten höjdes i mars 1985 med 3 miljoner. Årsresultatet för 1984 slutade således på minus 17 milj. kr. Förlusten 1984 berodde inte oväsentligt på bristfälliga produkter. Bl. a. hade företaget belastats med 20 miljoner i kostnader för reklamationer.

Förlusterna för 1985 beräknades bli i samma storleksordning. Prognoserna för 1986 angav en förlust på minst 25 miljoner (juni 1985). I oktober 1985 höjdes denna siffra till 60 milj. kr.

Företagets (och koncernens) förluster påverkade givetvis företags likviditet. Ljusne Kätting begärde därför kapitaltillskott i form av lån från sina största ägare, SUAB, Kanthal och Norra Löntagarfonden. Löntagarfondens styrelse avlog efter vissa preliminära löften begäran om ytterligare kapitalinsatser (den 21 augusti 1985). SUAB – i realiteten Söderhamns kommun – och Kanthal lånade däremot företaget 20 miljoner vardera.

SUAB:s tillgångar bestod i huvudsak av aktier i Ljusne Kätting. Det önskade kapitaltillskottet på 20 miljoner skulle därför lånas upp. Man får förmoda att aktierna utgjorde viss säkerhet, men att denna säkerhet inte var tillfredsställande framgår av siffrorna för Ljusne Kättings resultat. Den ytterligare säkerhet som begärdes av Investeringsbanken var inte en kommunal borgen utan en "avsiktsförklaring" (letter of intent) av Söderhamns kommun. Sedermera backade Investeringsbanken ut, men PK-banken gav 20-miljonerslånet med den säkerhetskonstruktion som tidigare – enligt uppgift – diskuterats med Investeringsbanken.

Svensk rätt känner ingen legal form av säkerhet som kallas "avsiktsförklaring". Söderhamns kommuns försäkran innebär endast "ett moraliskt förpliktigande" att svara för SUAB:s lån. I realiteten aktualiseras kommunens löfte först när SUAB:s låntagare, Ljusne Kätting, får betalningsproblem eller går i konkurs.

En fråga som måste ställas är varför kommunen inte använde sig av den juridiskt korrekta säkerhetsformen *borgen*, i stället för att utfärda en "avsiktsförklaring". En orsak kan vara att det är svårare för kommunmedborgare att överklaga kommunfullmäktiges beslut om säkerheten utformas som ett "letter of intent", eftersom en sådan utfästelse knappast är juridiskt bindande.

Söderhamns kommunfullmäktiges beslut om att stödja SUAB:s 20-miljonerslån till förmån för Ljusne Kätting överklagades dock genom kommunalbesvär. (Verkställighetsförbud begärdes, men på grund av långsam postgång mellan Söderhamn och Sundsvall hann utbetalningen av lånet ske, innan ansökan om verkställighetsförbud kommit kammarrätten i Sundsvall till handa.) Beslutet om lån till Ljusne Kätting ger upphov till en rad frågor angående kommunens sätt att följa KL. Men Ljusne Kättings konkurs i oktober 1985 har ställt hela frågan om kommunens engagemang genom en "avsiktsförklaring" på sin spets. Är avsiktsförklaringen bindande beroende på utfästelser i texten eller genom andra avgivna löften, eller utgör den endast en moralisk förpliktelse? Om avsiktsförklaringen juridiskt sett inte är bindande, har då kommunen rätt att betala ut 20 miljoner av kommunala medel, ett belopp som kommunens skattebetalare uppenbart inte får något som helst vederlag för? Å andra sidan vad skulle det innebära

om kommunen inte står för sina "moraliska" förpliktelser, dvs. inte betalar SUAB:s skuld? Skulle detta inte kunna innebära att fordringsägare i Ljusne Kätting – och då inte enbart den kreditgivande banken – genom kommunens handlande fått felaktiga signaler om riskerna att ha affärsförbindelser med företaget?

S. k. avsiktsförklaringar vid kredittransaktioner är inget unikt för Söderhamns kommun. Det har både enligt uppgifter från Kommunförbundet och bankinspektionen blivit en förhållandevis vanlig företeelse i samband med kommunala stödlån till företag och näringsliv. Den uppmärksamade Leklandskonkursen i Varberg hade också enligt uppgift delvis finansierats genom lån säkrade med kommunala avsiktsförklaringar.

En av anledningarna till att den nu beskrivna lånehanteringen fått stå opåtalad beror säkerligen på att många kommunfullmäktigeledamöter inte förstått vidden av vad konstruktionen inneburit rent juridiskt.

Jag har i tidigare interpellationer och frågor berört den tilltagande tendensen ute i kommunerna att bryta mot lagens kompetensregler och ge sig in på av KL förbjuden näringslivsverksamhet. I dessa sammanhang har jag efterlyst regler om sanktioner vid grova överträdelse och framför allt då vid trots mot fällande domar i kommunbesvärsmål. JO och JK har också efter genomgång av en rad aktuella ärenden, då kommun och ledande kommunalpolitiker vägrat rätta sig efter dom, aktualiserat frågan om sanktioner.

De fall av kommunalt engagemang i enskilda företag samt lånetransaktioner i samband härmed som berörts i denna interpellation belyser ytterligare en sida av kommunal näringslivsverksamhet.

Före domstolsreformen 1955 (beslutad 1953) fanns det förebyggande korrektiv mot kommuners överträdelse av KL. I stadskommuner hade kommunalborgmästaren/magistraten till uppgift att följa fullmäktiges arbete och om så erfordrades genom förhandlingar med ansvariga politiker och tjänstemän förebygga överträdelse av bl. a. KL. Det kan alltid ifrågasättas om förebyggande åtgärder av detta slag är effektiva. Vetskapen om att de kommunala beslutens lagenlighet noggrant följes skapar dock sannolikt en viss försiktighet i beredningsprocessen, vilket leder till att tvivelaktiga beslutsförslag rensas bort innan de når fullmäktige. Antalet ingripanden som på sin tid gjordes av kommunalborgmästaren eller magistraten kan således inte användas som mått på granskningens effektivitet. Däremot tyder vissa uttalanden i offentliga utredningar vid mitten av 1960-talet på en ökad frekvens av icke lagenliga kommunala engagemang i näringslivet, måhända var detta en följd av 1950-talets reformer.

Sedan 1955 saknas således förebyggande korrektiv mot kommunala beslut som bryter mot KL. Söderhamns kommuns engagemang i Ljusne Kätting och Varbergs kommun i Lekland tyder på att något slag av förebyggande åtgärder liknande dem som fanns före 1950-talets reformer skulle vara av värde.

Ett sätt på vilket kommunalborgmästarens/magistratens övervakande uppgift kunde återinföras vore att ge kommunens revisorer en mera aktiv roll ute i kommuner och landsting för att hindra lagstridiga fullmäktigebeslut. Ett annat sätt vore att ge en oberoende instans en aktiv kontrollrätt. Bägge

lösningarna har sina nackdelar, både principiella och/eller av praktisk/politisk natur.

Kommunens revisorer kunde genom KL åläggas skyldighet att fästa fullmäktiges uppmärksamhet på ur lagenlighetssynpunkt tveksamma beslutsförslag. Hade t. ex. fullmäktigeförsamlingar i tid upplysts om vad s. k. avsiktsförklaringar innebär, hade säkerligen inte detta ofog ute i kommunerna vunnit så pass stor utbredning som det har i dag.

Naturligtvis kan invändas att kommunalpolitikerna redan har tillgång till kommunjurister, som har till uppgift att se till att de kommunala besluten följer lagen. Men dessa jurister är primärt knutna till kommunstyrelsen (i praktiken kommunstyrelsens majoritet), medan kommunrevisorerna utgör fullmäktiges eget granskningsorgan. Denna skillnad, som inte minst är av psykologisk art, skall inte undervärderas.

Kommunens revisorer kan enligt nu gällande KL anhängiggöra förvaltningsfrågor i fullmäktige när behov föreligger. Däremot skulle enligt nuvarande bestämmelser exempelvis användandet av en "avsiktsförklaring" vid kreditärenden endast kunna tas upp, när revisorernas årliga granskningsrapport läggs fram i fullmäktige. Om man önskar stärka förhandsgranskningen av kommunernas beslut vad gäller följsamheten till KL, borde revisionsfunktionen stärkas genom vissa tilläggsbestämmelser i KL. Här skulle exempelvis bestämmelser om vidgade befogenheter och skyldigheter för kommunens revisorer införas. Dels skulle revisorer själva ta initiativ, skriftligen eller muntligen, för att upplysa fullmäktige om eventuella tveksamheter i lagenligheten vad gäller vissa beslut. Dels skulle fullmäktigeledamot kunna få ställa frågor i fullmäktige till revisorerna om ett besluts lagenlighet och juridiska konsekvenser.

Att Söderhamns engagemang i Ljusne Kätting i interpellationen beskrivits utförligt har endast haft ett syfte: att visa vilka betydande och svårbedömbara problem som kan uppstå, genom att KL endast känner en väg att beivra brott mot kommunallagen, nämligen kommunalbesväret. Olägenheterna härmed har tilltagit under senare år, inte minst genom att ett ökande antal kommunala beslut som strider mot KL trots detta vunnit laga kraft på grund av bristande kommunalbesvär. Till slut har bl. a. kommunala satsningar på ortens företag uppfattats som lovliga fastän KL säger något annat. Denna utveckling har dessutom karakteriserats av att kommunernas finansiella engagemang i vad KL kallar spekulativt företagande har fått inslag av betydande finansiellt risktagande från kommunerna. Fallen Ljusne Kätting och Lekland utgör bara några exempel på kommuner som ikläder sig mångmiljonrisker för kommunfrämmande ändamål, ett risktagande som kommunalpolitikerna och de ledande tjänstemännen i kommunerna i många fall inte har kompetensen att överblicka.

Med hänvisning till vad som ovan framförts ber jag att få ställa följande *principiella* frågor till statsrådet Bo Holmberg:

1. Har statsrådet uppmärksammat den ökande användningen av "avsiktsförklaringar" i stället för borgen vid kommunala lån? Om så är fallet, avser statsrådet att vidta några åtgärder med anledning härav?
2. I interpellationen skisseras en förändring av KL vad gäller de kommunala

revisorernas roll i arbetet att förebygga icke lagenliga kommunala beslut. Avser statsrådet att närmare utreda denna möjlighet? Om inte, vilka alternativ till regler att förbättra kommunernas följsamhet till KL vad gäller den kommunala kompetensen avser statsrådet att göra till föremål för lagstiftning?

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

*Meddelande om
interpellationer*

den 28 oktober

1985/86:40 av *Karin Ahrlund* (fp) till justitieministern om befrielse från kollektivanslutning till politiskt parti:

Monica Lilja, medlem i Svenska kommunalarbetsareförbundet, har hos regeringen yrkat bl. a.

- att regeringen förklarar Svenska kommunalarbetsareförbundets beslut om kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet (SAP) för en nullitet vad avser Monica Lilja
- att Monica Lilja av regeringen förklaras icke vara partimedlem i SAP
- att regeringen ålägger Kommunalarbetsareförbundet att återbetala de medlemsavgifter som förbundet hittills har betalt till SAP för Monica Liljas räkning och dessutom ålägger förbundet att fortsättningsvis inte betala sådan avgift.

I likhet med 800 000 andra löntagare i vårt land är Monica Lilja tvångsansluten till det socialdemokratiska partiet. I likhet med många av dessa är emellertid Monica Lilja inte socialdemokrat. Hon är med i partiet mot sin uttalade vilja, hon tvingas stödja partiet ekonomiskt trots att hon inte vill det.

Den möjlighet som hittills har stått till buds för dem som inte har accepterat att bli tvångsanslutna har varit att reservera sig i den ordning som fackföreningarna och partiet har bestämt. Monica Lilja vägrar emellertid att reservera sig mot något som hon inte anser vara giltigt i förhållande till henne. Hon tillhör de många i vårt land som menar att valet av parti är en central demokratisk rättighet, inte något som andra skall pådyvla en.

Regeringen har avslagit Monica Liljas ansökan. Regeringen skriver: "Frågorna om förhållandet mellan Monica Lilja och de berörda organisationerna får enligt 11 kap. 3 § regeringsformen inte utan stöd av lag avgöras av någon annan myndighet än en domstol. Någon lagregel som föreskriver att tvister av förevarande slag skall prövas av regeringen finns inte. Regeringen kan därför inte ta upp de frågor som Monica Liljas framställning avser."

Jag vill med anledning av detta fråga justitieministern:

Vilken svensk rättsgrund skall Monica Lilja åberopa inför de svenska domstolarna till stöd för sina yrkanden om att gå fri från effekterna av påtalade kollektivanslutning till SAP för att talan inför dessa domstolar skall vara *effektivt* rättsmedel?

1985/86:41 av Rosa Östh (c) till civilministern om fördjupad lokal demokrati:

I vårt land har under lång tid ett demokratiskt styrelseskick byggts upp. Det råder en allmän enighet kring uppfattningen att demokrati är den styrelseform som ger möjligheter till ett brett folkligt inflytande över de politiska besluten och samhällsutvecklingen som helhet. Demokrati innebär vidare att samhället skall garantera sina medborgare grundläggande fri- och rättigheter och slå vakt om de enskilda människornas integritet och rättssäkerhet. Grundläggande för den svenska demokratin är också den kommunala självstyrelsen. Därigenom får många människor såväl möjligheter till aktivt deltagande i det politiska arbetet som insyn och medbestämmande i frågor, vilka berör dem själva och direkt påverkar deras livsmiljö.

Centerpartiet har som grundläggande princip för det politiska arbetet att värna om den enskilda människans frihet, rättssäkerhet och hennes rätt till insyn och medbestämmande. Den enskilda människans ställning i ett komplicerat samhälle, där många intressen måste vägas samman, är en påträngande och viktig fråga som ständigt måste stå i centrum vid samhällets olika beslut. Avgörande för hur denna målsättning kan uppfyllas är samhällets organisation. Demokratin på det lokala planet måste vara så utformad att den enskilde såväl upplever sig ha som har reella möjligheter att påverka sin livssituation och tillvarata sina rättigheter. Detta kan bäst ske i ett decentraliserat samhälle, med den kommunala självstyrelsen som grund, och där besluten kan grundas på ingående kännedom om lokala förhållanden och medborgarnas önskemål och behov.

Koncentrations- och centraliseringstendenserna är emellertid mycket starka i vårt samhälle. Det gäller såväl näringsliv och bebyggelse som samhällsförvaltning och organisationsliv. Stora enheter har skapats, ibland genom medvetna politiska beslut, ibland som en följd av en mera okontrollerad teknisk och ekonomisk utveckling. Medvetet har en politisk majoritet försämrat villkoren för demokratin på det lokala planet genom de kommun-reformer som genomförts, där kommunsammanläggningarna medfört att medborgarnas kontakter med både de beslutande organen och enskilda förtroendevalda starkt försämrats. Passivt har man åsett hur koncentrationsen i samhället inom näringsliv och bebyggelse innebär allt större påfrestningar på miljö och människor. De enskilda människorna har tvingats bevittna hur samhällsutvecklingen leder till ett mer tekniskt och komplicerat samhälle med snabba förändringar i deras livsmiljö som följd utan att de vare sig får tillräcklig kunskap om de beslut som fattas eller möjligheter att påverka dessa.

Det är en självklarhet att många människor känner vanmakt inför denna utveckling och hyser en djup oro för sin framtid. Ett tydligt exempel på detta är kärnkraften och dess avfallsproblem och de lokala opinioner mot de undersökningar av berggrunden som den s. k. KBS-metoden ger anledning till. Satsningen på kärnkraft för civil energiproduktion har tvingat samhället att försöka finna en lösning som möjliggör en slutförvaring av det utbrända

kärnbränslet under stark kontroll i all evighet. Det är inte många år sedan den politiska majoriteten i riksdagen drev – mot centerpartiets vilja – satsningen på kärnkraft och påstod att alla problem med kärnkraftens avfall var lösta. Nu har den socialdemokratiska regeringen kommit till insikt om de stora problem den olösta avfallsfrågan innebär. Man drar sig inte då för att genom ett ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten försöka tvinga på en kommun avfallslagret, vilket förslaget om inskränkningarna i den kommunala vetorätten visar. Samtidigt bedriver det ansvariga organet Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) undersökningarna av berggrunden på ett sådant sätt att den lokala befolkningens intryck av övergrepp från samhällets sida kraftigt förstärks. Senast har SKB, utan att informera vare sig lokalbefolkning eller berörd kommun på ett nöjaktigt sätt, med hjälp av ett massivt polisuppbåd och med hårt motstånd från lokalbefolkningen, placerat nödvändig utrustning för undersökningar av berggrunden vid Kolsjön i Almunge inom Uppsala kommun. Reaktionen från lokalbefolkningens sida i Almunge, när det blev känt att provborrningar skulle ske där, var densamma som den exempelvis varit hos lokalbefolkningen på andra aktuella platser som Kynnefjäll och Alfta. Man hyser en djup oro inför de konsekvenser för människor och miljö som en placering av ett slutförvar för utbränt kärnbränsle på orten kan leda till. Men man upplever samtidigt att samhället inte erbjuder människorna vare sig några möjligheter att få kunskap om eller några möjligheter att påverka ett beslut som man ser som avgörande för förutsättningarna för framtida generationer att bo på orten. Man upplever att den demokratiska beslutsprocessen har satts ur spel!

Med hänvisning till vad som anförts vill jag fråga statsrådet och chefen för civildepartementet:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att fördjupa den lokala demokratin så att enskilda människor kan påverka beslut, vilka kan initiera miljöstörande verksamhet i deras närområden såsom t. ex. avfallslager eller andra verksamheter inom kärnenergiområdet?

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 28 oktober

1985/86:134 av *Per Unckel* (m) till utbildningsministern om civilingenjörsutbildningen:

Riksdagen beslutade i våras att hos regeringen begära förslag i syfte att förstärka civilingenjörsutbildningarna. Regeringen gav med anledning av riksdagsbeslutet UHÄ i uppdrag att utarbeta underlag för regeringens förslag. Uppdraget redovisades av UHÄ den 1 oktober.

I UHÄ-uppdraget anger regeringen att ämbetet skall ”undersöka möjligheterna att minska de direkta undervisningsinsatserna och att anordna undervisningen så att beroendet av insatser av innehavare av assistent- och

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

Meddelande om frågor

doktorandtjänster minskar". I UHÄ-redovisningen av uppdraget avvisas en sådan åtgärd med skärpa.

Att UHÄ intar denna ståndpunkt är välgörande. Förunderligt är att ämbetet över huvud taget tvangs att analysera en sådan idé.

Mot den här angivna bakgrunden ber jag att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Vill utbildningsministern för riksdagen redovisa på vilket sätt minskade kvalificerade lärarinsatser enligt regeringens mening skulle kunna vara till fördel för utbildningskvaliteten?

den 30 oktober

1985/86:135 av *Leif Olsson* (fp) till industriministern om det s. k. Uddevalla-paketet:

Om mindre än ett år skall Uddevallavarvet läggas ned. Det har nu gått cirka ett år sedan det s. k. Uddevallapaketet presenterades. Det innehöll bl. a. ett miljardprogram för nya jobb. Målsättningen var att alla anställda vid Uddevallavarvet och Skandiaverken i Lysekil skulle erbjudas nya jobb eller utbildning som möjliggör nya jobb. Då osäkerheten och oron är stor bland många av de anställda, framför allt de litet äldre, såväl på Uddevallavarvet som Skandiaverken vill jag fråga industriministern:

Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att intentionerna i Uddevalla-paketet skall fullföljas?

den 31 oktober

1985/86:136 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Malmö:

Enligt arbetsmarknadsstatistiken ligger arbetslösheten i Malmö på en högre nivå än i Stockholm och Göteborg: Malmö 5,6 %, Stockholm 1,8 % och Göteborg 4,2 % (september 1985).

Ovannämnda siffror är inte de enda vad gäller Malmös negativa utveckling jämfört med andra storstadskommuner. Även antalet socialhjälpstagare har ökat dramatiskt i Malmö, och nu betalas runt 1 milj. kr. om dagen till denna kategori i kommunen.

Är arbetsmarknadsministern medveten om Malmös särställning jämfört med andra storstäder? Vilka åtgärder kan Malmö förvänta sig från arbetsmarknadsministern i syfte att förändra den nuvarande, jämfört med andra storstäder, negativa utvecklingen?

1985/86:137 av *Bengt Harding Olson* (fp) till finansministern om förutsättningarna för tillstånd till färjetrafik:

I somras startade rederiet Swe-Den Line färjetrafik mellan Simrishamn och Allinge på Bornholm. Den nystartade verksamheten blev ett värdefullt tillskott till näringslivet i en hårt drabbad region.

Nu har generaltullstyrelsen beslutat att inte medge färjetrafik på sträckan Simrishamn–Bornholm. Avslaget är mycket knapphändigt motiverat. Men i tidningsintervjuer har verkets generaldirektör hänvisat till bristande resurser.

Jag vill mot bakgrund av det inträffade fråga finansministern:

Vill statsrådet vidta åtgärder som förhindrar att tullstyrelsen kan bedriva etableringskontroll och begränsa konkurrensen med hänvisning till bristande resurser?

1985/86:138 av *Per Unckel* (m) till statsrådet Bengt Göransson om användningen av statsbidragen till skolan:

Statsrådet Göransson har i en TT-intervju, publicerad den 29 oktober, uttalat uppfattningen att kommunerna själva snarare än staten bör få bestämma hur statsbidragen till skolan skall användas. I intervjun säger Göransson:

”Det är bättre att låta kommunerna och skolorna få en klumpsumma. Pengar som de själva får fördela i enlighet med utbildningsmålet.”

Så sent som i våras beslutade emellertid riksdagens socialdemokratiska majoritet, på förslag av samme Göransson, att den s. k. förstärkningsresursen inte skall få användas för att skapa mindre undervisningsgrupper, även om den lokala skolenheten skulle finna att detta bäst gagnar de mål skolan skall uppfylla.

Med anledning av vad som ovan framhållits ber jag att till statsrådet Göransson få ställa följande fråga:

Avser regeringen att återge skolorna möjlighet att på egen hand bestämma användningen av förstärkningsresursen?

den 4 november

1985/86:139 av *Christer Eirefelt* (fp) till kommunikationsministern om motorvägsbygget på sträckan Gunnestorp–Långås i Halland:

Efter omfattande diskussioner beslutades för knappt ett år sedan att E 6 genom Halland skulle få motorvägsstandard. Närmast gällde det den aktuella sträckan Gunnestorp–Långås. Arbetet pågår för fullt, och vägen skall enligt planerna vara klar i december 1987. Trots beslutet är emellertid finansieringsfrågan ännu inte löst, och detta hotar nu att kraftigt försena bygget.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Kommer regeringen att skyndsamt vidta åtgärder som gör att motorvägsbygget kan fullföljas enligt den nuvarande tidsplanen?

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

Meddelande om frågor

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

1985/86:140 av *Göran Ericsson* (m) till socialministern om det ökade behovet av socialhjälp:

Meddelande om frågor

Under den senaste tiden har debatten om den "nya fattigdomen" tagit ny fart. Bakgrunden är inte svår att förstå, undersökning efter undersökning visar en entydig bild, folk får allt svårare att försörja sig i det svenska välfärdssamhället. LO och TCO hävdar i Aftonbladet att situationen endast är toppen på ett isberg, och organisationerna kräver en ny låginkomstutredning.

Vi moderater har länge varnat för den utveckling vi nu iakttar och som snabbt förvärras. Senast under överläggningarna om familjepolitiken hösten 1984 kunde vi alla se hur barnfamiljer med en eller två förvärvsarbetande inte kunde klara sin försörjning.

Redan nu känner vi till orsakerna. Det kan räcka med att nämna låga eller inga löneökningar i kombination med punktskatteökningar o. d. under den senaste valperioden på ca 8 000–9 000 per familj.

Regeringen tillsätter i detta krisläge för familjer och enskilda en departemental utredning, som skall vara färdig i juli 1986. Om gruppen funnit något av värde får man då ta ställning till åtgärder.

Men det är nu som krisen står för dörren för allt fler och det är nu som åtgärder måste insättas.

Mot bakgrund av vad jag anfört, vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder bedömer statsrådet vara viktiga att insätta nu innan utredningen är klar? Är kanske en parlamentarisk grupp påkallad?

1985/86:141 av *Göran Ericsson* (m) till socialministern om möjligheterna till behandling inom den offentliga sjukvården för sjukdomen hirsutism:

I den stora sjukvårdsdebatten diskuteras nära nog undantagslöst insatser mot de stora folksjukdomarna. Detta är bra och nödvändigt. Men de små och litet udda åkommorna, som där de uppträder utgör ett gissel och ett enormt lidande för den sjuke, kommer sällan eller aldrig på tal.

Inte många, men ett antal kvinnor lider i dag av sjukdomen hirsutism (ökad behåring i ansiktet). Dessa patienter kräver att diatermibehandling insätts, vilket är motiverat av såväl medicinska som psykosociala skäl. Dessa patienter kan inte få hjälp med behandling inom sjukvården utan hänvisas till privata hudterapeuter. Behandlingen är oftast flerårig, och kostnaden varierar från 5 000 upp till 15 000 kr.

Vilka åtgärder avser socialministern vidtaga för att bereda denna grupp av lidande kvinnor erforderlig vård inom sjukvården?

1985/86:142 av *Anders Björck* (m) till statsministern om det socialdemokratiska kravet på införande av republik:

Den socialdemokratiska riksdagsmannen Arne Gadd, tidigare ledamot av grundlagberedningen, har i en TT-intervju aktualiserat frågan om införande av republik. I sammanhanget säger riksdagsman Gadd: "Avsätt så fort som möjligt kungen som Sveriges statschef. Låt honom sedan gå en AMS-kurs så

att han kan lära sig göra någon nytta.”

Till tidningen Aftonbladet säger Gadd vidare: ”Det socialdemokratiska partiprogrammet har republik som första punkt. Vi måste ta det på allvar nu.”

Mot bakgrund av riksdagsman Gadds uttalanden vill jag fråga:

Anser statsministern att det socialdemokratiska partiprogrammets republikkrav skall tas på allvar, eller tar han avstånd från Gadds attack mot den svenska monarkin?

15 § Kammaren åtskildes kl. 13.36.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Prot. 1985/86:19
4 november 1985

Meddelande om frågor